

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΕΓΙΝΕ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ (Γ.Β.Μ.).....289
- Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ (Βασ. Κ. Σταθάκη).....291
- ΝΕΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΑΕΙ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ
(Καθηγ. Χρήστου Γιαμβριά).....293
- Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΑ (Καθηγ. Βασ. Κέκη).....297
- ΚΡΙΣΙΣ ΠΟΛΥΚΥΜΑΝΤΟΣ - ΚΡΙΣΙΣ ΑΞΙΩΝ (Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου).....306
- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ (Πανορμίτη).....310
- ΣΧΟΛΙΑ.....311
- Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γ.).....313
- ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Έπικοινωνίας τής Χ.Ε.Ε.).....316
- ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΒΔΟΜΗΚΟΣΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 2010.....319

ΕΤΟΣ 73οv

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010

ΑΡΙΘ. 716

ΕΥΡΩ 1,50

**Πρός τούς κ.κ. Συνδρομητάς
των «Ακτίων»**

Με την λήξη του έτους υπενθυμίζουμε στους φίλους συνεργάτας-συνδρομητάς μας, την ανάγκη να ανανεώσουν έγκαιρως τη συνδρομή τους για τό έτος 2011.

Η συνδρομή διά τό 2011 παραμένει ή ίδια ήτοι ΕΥΡΩ 15.

Παρακαλοῦμε διά την έγκαιρον καταβολήν τής συνδρομής ώστε να συνεχίζεται τακτικά καί άπρόσκοπτα ή κυκλοφορία των «Ακτίων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2011

**Έσωτερικού: ΕΥΡΩ 15 - Κύπρου: ΕΥΡΩ 20 -
Έξωτερικού γενικώς: ΕΥΡΩ 30**

Η συνδρομή καταβάλλεται στά γραφεΐα μας, Αθηνών (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Αγίας Σοφίας 41). Ημπορεί επίσης να αποστέλλεται διά ταχυδρομικής έπιταγής εις τό Γραφεΐον μας των Αθηνών (Καρύτση 14 - 105 61 Αθήνα).

Ειδικώς οι συνδρομηταί μας τής έπαρχίας ήμποροῦν να καταθέτουν την συνδρομή τους, έναντι κανονικής άποδείξεως πληρωμής, εις τούς έθελοντάς άντιπροσώπους ή συνεργάτας μας στίς πόλεις όπου υπάρχουν.

Οί συνδρομηταί μας του έξωτερικού ήμποροῦν να καταθέτουν την συνδρομή τους, εις τόν λογαριασμόν μέ μορφή I.B.A.N. για έμβάσματα τής Eurobank μέ αριθμό: GR 1102602010000940100366081, ή να την άποστέλουν μέ τραπεζική έπιταγή εις διαταγήν τής «Χριστιανικής Ένώσεως Ακτίων».

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 73ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010

Άριθ. 716

ΕΓΙΝΕ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Ένας διάσημος συγγραφέας του προπερασμένου αιώνα μάς δίνει σ' ένα διήγημά του μία πολύ παραστατική εικόνα της μοναξιάς. Ένα πρόβλημα παλιό και σύγχρονο και περισσότερο σύγχρονο:

Βρισκόμαστε, γράφει, στα 1850. Τό κρύο είναι τσουχτερό. Σέ μία μεγάλη πλατεία βρίσκεται ένας γέρος άμαξάς. Τό χιόνι τόν έχει σκεπάσει. Κρυνώνει φοβερά. Πιό πολύ όμως από τό κορμί κρυνώνει ή ψυχή. Η καρδιά του είναι παγωμένη από τόν πόνο. Ο θάνατος του μονάκριβου παιδιού του έχει μεταβάλλει τόν έσωτερικό του κόσμο σέ μία άπέραντη παγερή χώρα. Υποφέρει. Ζητάει λίγη ζεστασιά. Κάποιο πονετικό άνθρωπο πού θά ανάψη μέσα του μία σπίθα, μία φλόγα, λίγη θαλπωρή.

Ξαφνικά νά ένας πελάτης. Άχ και νά μήν ήταν άπλως πελάτης. Νά ήταν ένας άνθρωπος μέ ζεστή καρδιά, μέ φλογερή ψυχή, για νά θερμάνη τήν παγωνιά του, νά άπαλύνη τόν πόνο του, νά φυγαδεύση τή μοναξιά του! Τήν ώρα αυτή δέν ζητούσε ένα άνώνυμο πελάτη. Ζητούσε ένα άνθρωπο μέ καρδιά κι όχι μέ μία παγερή πέτρα μέσα σέ άδεια στήθη. Ζητούσε ένα πρόσωπο, πού θά τόν άκούση προσεκτικά, μία ζεστή καρ-

διά, για νά άκουμπήση επάνω της και νά νιώση λίγη άνακούφιση.

Τή βρήκε; Έτσι νόμισε. Άνοιξε τήν καρδιά του. Είπε τόν πόνο του. Καί περίμενε άναπαύκριση. Μάταια. Δίπλα του δέν είχε ένα ζωντανό άνθρωπο. Γιατί ο άνθρωπος χωρίς αγάπη δέν είναι ζωντανός, είναι νεκρός, έστω κι αν φαίνεται πώς ζή. Πλάι του βρισκόταν ένα παγερό άγαλμα, χωρίς αισθήματα, χωρίς συμπάθεια, χωρίς καρδιά. Δέν τόν κούραζε πιά τόσο τό μονότονο παγωμένο τοπίο πού άπλωνόταν μπροστά του. Τόν κούραζε ή παγωνιά, πού ένωθε δίπλα του. Τό τοπίο του ξάνοιγε άπλως μία άλλη άπέραντη Σιβηρία, από τήν άπουσία τής αγάπης, πού κρύβουν μερικές καρδιές.

* * *

Τί φοβερό! Νά περιμένης λίγη αγάπη, λίγη στοργή, κάποιο ένδιαφέρον σέ μία τραγική στιγμή τής ζωής σου και νά μή τά βρίσκης. Μία τέτοια έλλειψη πνίγει τήν ψυχή, τήν κάνει νά άσφυκτιά, τήν σκοτώνει. Δέν υπάρχει πιό μεγάλη άπογοήτευση από τή διάψευση πού προέρχεται από τήν άπουσία τής αγάπης.

Καί ἡ ψυχὴ ἐπιστρατεύει καὶ πάλι τίς δυνάμεις τῆς. Καὶ ἀναζητᾷ καὶ ψάχνει καὶ περιμένει τὸν ἄνθρωπο. Δέν μπορεῖ νὰ ζήσει χωρὶς αὐτόν. Ἔρα γε θά τὸν συναντήσῃ στὴν εὐθυμῆ παρῆα πού πλησιάζει;

Τρεῖς χαρούμενοι νέοι. Αὐτοὶ ἴσως θά μποροῦν καλύτερα νὰ νοιώσουν τὸν πόνο τοῦ ἀπὸ τὸ χαμὸ τοῦ παιδιοῦ του. Στὰ πρόσωπά τους δέν θά δυσκολευόταν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ πρόσωπο τοῦ δικοῦ του παιδιοῦ. Θά ἔχουν κι αὐτοὶ πατέρα, θά ἔχουν ἴσως κι αὐτοὶ ἀδελφὸ κι ἔτσι θά εἶναι σὲ θέση νὰ καταλάβουν τί σημαίνει ἓνας ξαφνικὸς χωρισμός.

Ὁ πονεμένος πατέρας παίρνει τὸ θάρρος, γιὰ νὰ ἀνοίξῃ, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ, τὴ ματωμένη του καρδιά. Μιλᾷει γιὰ τὸν πόνο του. Τὰ λόγια του ὅμως πέφτουν καὶ πάλι στὸ κενό. Δέν βρῖσκουν καμμιά ἀνταπόκριση. Γυρίζουν πίσω σὰν θλιβερός ἀντίλαλος ἀπὸ παγερὴ σπηλιά. Δέν συνάντησε πρόσωπα, ἀλλὰ ἄψυχες, ἀνώνυμες σιλουέττες, κλεισμένες ἑρμητικὰ στὸ στενὸ κελλί τους.

* * *

Μέ βαριά καὶ πονεμένη καρδιά, μέ τὴν ἀπογοήτευση θρονιασμένη στὴν ψυχὴ ἐτοιμάζεται νὰ γυρίσῃ σπίτι του. Στὸ σπίτι πού θά τοῦ θυμίζει ὁμορφες ἡμέρες, ἀλλὰ καὶ τραγικὲς στιγμές. Πόσο σφίγγεται ἡ καρδιά τίς ὥρες αὐτές καὶ ζητᾷ κάπου νὰ ξεσπάσῃ. Θέλει νὰ κλάψῃ, νὰ ἰκετεύσῃ, νὰ ζητήσῃ βοήθεια. Ἄπό ποῦ; Ἄπό ποιόν; «**Ἄνθρωπον οὐκ ἔχω**», θά μποροῦσε νὰ ἐπαναλάβῃ κι αὐτὸς τὸ πικρὸ παράπονο τοῦ παραλυτικοῦ.

Δέν εἶχε ἄνθρωπο! Καὶ ὅμως πόσους ἀνθρώπους εἶχε συναντήσει! Πόσους

εἶχε ἐξυπηρετήσει μέ τὸ ταπεινὸ του ἐπάγγελμα! Ἄνθρώπους πολλοὺς εἶχε συναντήσει, μέ πολλοὺς εἶχε διασταυρωθῆ, μὰ τὸν ἄνθρωπο δέν τὸν εἶχε βρῆ. Τὸν ἄνθρωπο μέ τὴν εὐαίσθητη καρδιά, πού δέν προσπερνᾷ ἀδιάφορος, πού δέν εἶναι φυλακισμένος στὸ ἐγὼ του, ἀπασχολημένος μονάχα μέ τίς δικές του ἐγνοιες.

Οἱ ἄνθρωποι πού συνάντησε, ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς εἶχε χτίσει τὸ κελλί του στενὸ, ὅσο τὰ τοιχώματα τοῦ κορμιοῦ του. Τόσο στενὸ, ὥστε νὰ μὴν μένῃ κανένας χῶρος, γιὰ νὰ χωρέσῃ καὶ ὁ πόνος τοῦ ἄλλου. Δέν ζητοῦσε παρὰ μιὰ ζεστή γωνιά, μέσα σὲ μιὰ πονετικὴ καρδιά, τὴν ὥρα ἐκείνη τὴ δύσκολη, τὴν τραγικὴ, πού τὸν χτύπαγε ὀρμητικὸς ὁ βοριᾶς τῆς δοκιμασίας καὶ τὸν πάγωνε τὸ χιόνι τῆς ἀδιαφορίας. Ζητοῦσε καὶ δέν εὗρισκε. Καὶ γι' αὐτὸ ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ χῶρο σ' ἓνα σταῦλο, στὸ ἀλογό του, ὅπως ἄλλοτε ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, τὸ θεῖο Βρέφος τῆς Βηθλεέμ, γιὰ τὸ ὅποιο «**οὐκ ἦν τόπος ἐν τῷ καταλύματι**», βρῆκε φιλόξενο χῶρο σὲ μιὰ φάτνη!

Ὁδήγησε τὸ ζῶο του στὸ σταῦλο καὶ στὴν ἀπόγνωσή του, τὸ κοίταξε τρυφερὰ, τὸ ἀγκάλιασε στοργικά καὶ τοῦ εἶπε τὸν πόνο του. Ὁρές ὀλόκληρες τοῦ διηγῆθηκε γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ παιδιοῦ του καὶ γιὰ τὴ μοναξιά πού τὸν δέρνει. Τὴν ὥρα ἐκείνη μίλαγε σ' ἓνα ἄλογο δημιουργημὰ ἢ χωρὶς καὶ νὰ τὸ πολυκαταλαβαίνῃ μιλοῦσε ἡ πονεμένη ψυχὴ του στὸ Δημιουργό του, πού ἐγίνε ἄνθρωπος γιὰ τὸν ἄνθρωπο;

Τί κρίμα νὰ λείπῃ ὁ ἄνθρωπος σὲ μιὰ ἐποχὴ ὑπερπληθυσμοῦ! Νὰ μποροῦσε ὁ κάθε ἄνθρωπος νὰ γίνῃ ἄνθρωπος γιὰ τὸ συνάνθρωπό του!

Γ.Β.Μ.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ

Τά Ευαγγέλια για τήν ζωή τοῦ Ἰησοῦ πρό τῆς ἐνάρξεως τῆς δημόσιας δράσεώς Του παρέχουν περιορισμένη πληροφορία. Ἐκτός ἀπό τήν περιγραφή τῆς ὑπερφυσικῆς του συλλήψεως καί τῆς γεννήσεώς Του καί τίς μετέπειτα περιπέτειες ἀπό τήν ἀπειλή τῆς φυσικῆς ἐξοντώσεώς Του σέ νηπιακή ἡλικία ἀπό τόν Ἡρώδη καί τήν καταφυγή στήν Αἴγυπτο γιά τήν σωτηρία Του, τόν συναντοῦμε οἰκογενειακῶς ὡς ἔφηβον προσκυνητή στόν ναόν στήν Ἱερουσαλήμ καί συζητητῆ σέ αὐτόν μέ τό ἐκεῖ ἰουδαϊκό ἱερατεῖον. Στήν συνέχεια τά Ευαγγέλια ἀναφέρουν ὅτι ἐπέστρεψε μέ τήν Μητέρα Του καί τόν Ἰωσήφ στήν Ναζαρέτ καί προσθέτουν λακωνικώτατα ὅτι ἐκεῖ «ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς». Καμμιά πληροφορία ἄλλη ἀπό ἐπίσημα ἱερά κείμενα δέν ἔχουμε γιά τά χρόνια αὐτά· εἶναι χρόνια σιωπῆς. Συμπεραίνεται ὅτι ἡ καθημερινή του ἀπασχόληση ἦταν ἡ ἐργασία Του στό ξυλουργικό ἐργαστήριον τόν Ἰωσήφ. Δηλαδή μιᾶ ζωή συνήθης στά πλαίσια τῆς καθημερινότητος τοῦ λαοῦ τῆς Παλαιστίνης.

«Τήν καθημερινή ζωή τοῦ Περιούσιου Λαοῦ τήν καθορίζει, τήν ἐλέγχει ὀλόκληρη ὡς καί τίς παραμικρές λεπτομέρειες ἡ θρησκεία. Ἡ Τορά καί οἱ σχολιαστές της παρεμβαίνουν σέ ὅλες τίς πράξεις τῆς ζωῆς, καθορίζουν μέ καθαρά θρησκευτικὴ ἔννοια, τό σπίτι, τά ροῦχα, τήν τροφή. Κατευθύνουν τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, τῆς οἰκογένειας τῆς ἐργασίας, τῆς κοινωνίας, καθορίζουν τό πλαίσιον τῆς διαπαιδαγωγῆ-

σεως, καθὼς καί τά μέσα γιά τήν ἐκφραση τῆς σκέψεως καί γιά νά μή παραλείψουμε τίποτα, νά τοποθετοῦν τό ἄτομον ἀπό τήν γέννησή του ὡς τόν θάνατό του, μέσα σέ ἓνα πλαίσιον ἀπό τό ὅποῖον δέν θά μπορούσε νά ξεφύγει χωρὶς νά ὑποστεῖ σοβαρές ποινικῆς κυρώσεις, ἀφοῦ ἡ πολιτισμικὴ ἐξουσία ταυτιζόταν μέ τήν θρησκευτικὴ καί ὁ λαϊκὸς νόμος δέν ἦταν παρά ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ θεϊκοῦ»^(*).

Στήν ὄριμη πλέον ἡλικία τῶν τριάντα ἐτῶν καί ἐνῶ εἶχε προηγηθεῖ στήν ἔρημο τό κήρυγμα τῆς μετανοίας ἀπό τόν Ἅγιον Ἰωάννην τόν ἐπονομαζόμενον Πρόδρομον, ἐμφανίζεται ὁ Ἰησοῦς στόν Ἰορδάνη ποταμόν ζητῶν νά βαπτισθεῖ καί Αὐτός ὡς ἓνας κοινὸς ἄνθρωπος γιά νά ἀκολουθήσουν τά Θεοφάνεια καί ἡ Πατρικὴ δῆλωση ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ ἐκλεκτός Του.

Ἐκεῖ στήν Παλαιστίνη, στήν Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν ἀκούσθηκε τό πρῶτον ἡ Θεῖα Διδασκαλία Του καί «ἡ φήμη Του ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ Αὐτοῦ». «Γῆ Ζαβουλὼν καί γῆ Νεφθαλεὶμ ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα καί τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καί σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς».

(*) Dantel Rops: Ἡ καθημερινὴ ζωή στήν Παλαιστίνη στοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκδόσεις Παπαδήμα ἔτος 1988 σελ. 407.

Στό πρόγραμμα τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ ἦταν καί ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα Του ἡ Ναζαρέτ. Ἐκεῖ ὁμως ὑπῆρξε ἀντίδραση καί οἱ κάτοικοί της διηρωτῶντο λέγοντες «οὐχ οὗτος ἐστίν ὁ υἱός Ἰωσήφ;». Καί ἡ ἀντίδραση ἦταν τέτοια, πού εἶχαν πρόθεση νά Τόν ἐξοντώσουν.

Καί τότε «Αὐτός διελθῶν διά μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο». Σέ ἄλλο σημεῖον ἡ Γραφή ἀναφέρει ὅτι «οὐδέποτε ἄνθρωπος ἐλάλησεν ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος», ὅπως ὁμολόγησαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἱερατείου στούς προϊσταμένους των, ὅταν τούς ἀπέστειλαν νά παρακολουθήσουν τό κήρυγμά του. Ἀπό τήν φράση αὐτήν προκύπτει μία μεγάλη Ἀλήθεια: τό κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ ἦταν «πρωτάκουστο».

Πολλοί ἔξω ἀπό τό πνεῦμα τῆς ἱστορικότητας τῶν Εὐαγγελίων θέλησαν νά διατυπώσουν εἰκασίες γιά τίς πηγές τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι δηλαδή ὁ Χριστός συνεδέετο μέ τό κίνημα τῶν Ἑσσηίων, ἡ ἀκόμη οἱ πλέον εὐφάνταστοι, ὅτι τοῦτο ἔχει ἐπιδράσεις ἀπό τήν «σοφία» τῆς Ἀνατολῆς.

Αὐτά ἰσχυρίζονται ὅσοι θέλουν νά ἀμφισβητήσουν τήν θεία Ἀποστολή Του καί νά ἐντάξουν τόν Ἰησοῦ στήν κατηγορία τῶν κατά καιροῦς ἐμφανιζομένων κηρύκων ἠθικῶν διδασμάτων μέ θρησκευτικό ὑπόβαθρο. Ἡ ἀλήθεια περὶ Αὐτόν εἶναι μία: ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ πηγὴ τῆς ἔχει, ὡς ὁ Ἰδιος ἐπανειλημμένα διετύπωσε, τό θέλημα τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρός Του.

Ἡ ἀλήθεια γιά τά γεγονότα τά ὅποια συνδέονται μέ τόν ἱστορικό Ἰησοῦν βασίζεται στίς ἀφηγήσεις τῶν εὐαγγελιστῶν, γιά τήν ἀξιοπιστία τῶν ὁποίων δέν χωρεῖ ἀμφισβήτηση.

Τό γεγονός εἶναι ὅτι οἱ διηγήσεις, οἱ ὁποῖες περιέχονται στά Εὐαγγέλια δέν ἐγεννήθησαν στά πλαίσια μιᾶς ἀνωνύμου μάζας κατά τήν διάρκεια δεκαετηρίδων καί ἑκατονταετηρίδων. Ἐντός ἐλαχίστων ἐτῶν ἐδημιουργήθησαν οἱ παραδόσεις αὐτές μέ πρωταγωνιστές εἰς αὐτό αὐτοπτῶν καί αὐτηκῶν μαρτύρων τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ὅποιος ἀποτελεῖ τό θέμα τῶν παραδόσεων αὐτῶν. Οἱ παραδόσεις αὐτές εἶναι ἀνεξήγητοι, ἂν θεωρηθοῦν ὡς προϊόντα τῆς λαϊκῆς φαντασίας. Πρόκειται γιά ἀθηντικά στοιχεῖα γιά τήν ζωὴ καί τήν διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἀποθησαυρισμένα ἀπό αὐτούς τοῦς ἰδίους τοῦς μαθητές Του καί ὀργανωμένων στήν συνέχεια εἰς Ἐκκλησίαν. Δέν πρόκειται βέβαια γιά στενογραφημένα καί φωνογραφικά στοιχεῖα, ἀλλά περὶ τοῦ εἴδους ἐκείνου τῶν ἀφηγήσεων καί διδασκαλίας, τά ὅποια εὐρίσκομεν κατ' ἐκείνη τήν ἐποχὴ περὶ τῶν Ἰουδαίων διδασκάλων στήν Παλαιστίνη.

Ὁ χρόνος μεταξύ τῶν γεγονότων καί τῆς δημιουργίας τῶν εὐαγγελικῶν παραδόσεων ἦταν πολύ μικρός, οἱ δέ ἔλεγχοι καί τό ἦθος τῆς πρώτης κοινότητος εἶναι πράγματα ἀδιαμφισβήτητα. Οἱ παραδόσεις τῶν Εὐαγγελίων ἀποπνέουν τήν δομὴν τῆς κοινωνίας τῆς Παλαιστίνης καί οἱ πληροφορίες τῶν ἐπιμαρτυροῦνται καί ἀπό ἄλλες ἐξωευαγγελικὲς πηγές. Ὁ Ἰουδαϊκός λαός, οἱ ἰδέες του καθὼς καί ἡ στάση του ἐναντι τοῦ Ἰησοῦ περιγράφονται ζωηρῶς καί μέ ἀξιέπαινο σεβασμὸ στήν ἀλήθεια.

Τέλος οἱ διηγήσεις τῶν Εὐαγγελίων εἶναι μαρτυρία τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ, μαρτυρία γιά τήν ἀξιοπιστία τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἡ ἐπικύρωση ἀπὸ τόν μαρτυρικό θάνατον αὐτῶν.

ΒΑΣ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΝΕΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΑΕΙ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ

Η νέα ήγεςία του Υπουργείου Παιδείας, όπως συμβαίνει κάθε φορά που μία νέα Κυβέρνηση, αναλαμβάνει τα ι- νία της χώρας μας, θέλοντας να συμ- βάλλει στη βελτίωση της λειτουργίας των ΑΕΙ, πρότεινε τις ημέρες αυτές ένα σχέδιο αλλαγών προς διαβούλευση, τό όποιο συνοψίζεται σέ ένδεκα βασικά σημεία, όπως αναφέρονται στην έφημε- ρίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» της 26^{ης} Ο- κτωβρίου 2010.

Πρός ενημέρωση των άναγνωστών των «Ακτίων» τά αναφέρουμε στη συ- νέχεια, διατυπώνοντας τις δικές μας απόψεις.

1. Συστήνεται Συμβούλιο Διοίκησης ΑΕΙ: Αποτελείται από άμεσα έκλεγμένα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας του ΑΕΙ, εκπροσώπους των φοιτητών και του μή ακαδημαϊκού προσωπικού του ΑΕΙ και από έξωτερικά μέλη.

2. Ό Πρύτανης επιλέγεται από τό Συμβούλιο Διοίκησης, έπειτα από δι- εθνή πρόσκληση έκδήλωσης ενδιαφέ- ροντος και τή γνώμη του ακαδημαϊκού προσωπικού του ΑΕΙ.

3. Θεσμοθετείται όργανο για τήν τήρηση της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και των κανόνων της νομιμότητας.

4. Καταργείται ή βαθμίδα του Λέ- κτορα στά Πανεπιστήμια.

5. Στά έκλεκτορικά σώματα συμμε- τέχουν πανεπιστημιακοί από ξένα ΑΕΙ.

6. Οι μόνιμοι Καθηγητές ύπόκεινται σέ περιοδική διαδικασία αξιολόγησης.

7. Στό ΑΕΙ περιέρχεται ή διαχεί- ρηση των οικονομικών, συμπεριλαμ- βανομένης της μισθοδοσίας.

8. Έκδίδεται ήλεκτρονική κάρτα του φοιτητή.

9. Προτείνονται συνενώσεις έκπαι- δευτικών και Έρευνητικών Ίδρυμά- των.

10. Δίνεται ή δυνατότητα στά ΑΕΙ νά ιδρύουν παραρτήματα σέ άλλες χώρες. Θεσμοθετείται ή δυνατότητα χορηγίας έδρων.

11. Θεσμοθετούνται Σχολές Μετα- πτυχιακών Σπουδών.

Αυτά είναι τά πιό βασικά σημεία του νέου σχεδίου, πού προτείνονται προς διαβούλευση.

Υπάρχουν όμως, και άλλα προτεινό- μενα θέματα, τά όποια συμπληρώνουν τό σχέδιο, όπως π.χ. τό θέμα εισαγωγής στά ΑΕΙ. Είναι και αυτό βασικό ση- μείο. Προτείνεται, οι ύποψήφιοι φοιτη- τές, νά μήν επιλέγουν Τμήμα όρισμένου Πανεπιστημίου ή ΤΕΙ, αλλά Πανεπιστή- μιο ή Σχολή Πανεπιστημίου ή ΤΕΙ, νά φοιτούν επί ένα ακαδημαϊκό έτος και

ανάλογα με τις επιδόσεις των και τις προτιμήσεις των, να έντάσσονται σε Τμήμα για τη συνέχιση των σπουδών τους. Η ένταξη των φοιτητών σε κάθε Τμήμα, θα γίνεται με αδιάβλητες διαδικασίες, οι οποίες θα όρισθουν από τις διοικήσεις των ΑΕΙ.

Η προτεινόμενη αυτή, νέα διαδικασία εισαγωγής στα ΑΕΙ και ΤΕΙ, αποτελεί, κατά τη γνώμη μας, μία θετική βελτίωση, στον τρόπο εισαγωγής των αποφοίτων του Λυκείου στα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ της χώρας μας. Μέ τη διαδικασία αυτή ο υποψήφιος διαμορφώνει ιδίαν αντίληψη για τις σπουδές που πρόκειται να συνεχίσει στο Τμήμα που επέλεξε.

Κρίνοντας τά πιό πάνω, προτεινόμενα βασικά σημεία και αρχίζοντας από τό πρώτο, θα θέλαμε να σημειώσουμε τά ακόλουθα: Η σύσταση ενός Συμβουλίου Διοίκησης, ή οποία για πρώτη φορά προτείνεται, θεωρούμε ότι παραμερίζει τόν θεσμό των Πρυτανικών Αρχών και τόν υποβιβάζει, εκλέγοντας, τό Συμβούλιο αυτό, τόν Πρύτανη, δίδοντας έτσι, ρόλο υπερεξουσίας στην ύποστασή του, μέσα στό Πανεπιστήμιο. Είναι, νομίζουμε, κάτι πού αντιβαίνει προς τό όλο Πανεπιστημιακό κλίμα και θα δυσχεράνει αντί να βελτιώσει τήν όμαλή λειτουργία των θεσμών του Πανεπιστημίου. Ίσως, σε όρισμένα Πανεπιστήμια του έξωτερικού, ένας τέτοιος θεσμός να είναι άποδεκτός και να έμφανίζει λειτουργικότητα, όμως με τις επικρατούσες συνθήκες στα ΑΕΙ της χώρας μας και τις δομές των Πανεπιστημίων μας, δέν πρόκειται να εύδοκιμήσει ένα τέτοιο σχήμα διοίκησης. Ίσως, υπάρχει και ή πιθανότητα να παρεισφρύσουν στα

Συμβούλια αυτά και άτομα με κίνητρα μή επιθυμητά, πού δέν θα βοηθούν στη σωστή αντιμετώπιση των διοικητικών θεμάτων του Πανεπιστημίου.

Στό δεύτερο βασικό σημείο, δέν μάς βρίσκει σύμφωνους, στό να άπευθύνει, τό Συμβούλιο Διοίκησης, πρόσκληση, σε διεθνές επίπεδο, για τήν έκλογή Πρύτανη. Δέν νοείται να έλθει από ξένη χώρα κάποιος έπιστήμονας, έστω και διακεκριμένος, και να ανάλαβει χρέη Πρυτάνεως σε ελληνικό Πανεπιστήμιο. Πώς θα διοικήσει όταν δέν θα γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα; Τό προτεινόμενο αυτό σημείο, ύστερεί πολύ σε σοβαρότητα.

Ός προς τό τρίτο βασικό σημείο, κατά τό όποιο προτείνεται ή θεσμοθέτηση όργάνου για τήν τήρηση της άκαδημαϊκής δεοντολογίας και των κανόνων της νομιμότητας, έπειδή, προς τό παρόν, δέν έχουμε πληροφορηθεί επί των άρμοδιοτήτων του όργάνου αυτού, δέν είναι δυνατόν να εκφέρουμε γνώμη. Εάν μέσα στις άρμοδιότητες είναι και ή πρόληψη και καταστολή, όρισμένων άνωμαλιών πού δημιουργούν μερικές μειοψηφίες σπουδαστών και δυσχεράνεται ή όμαλή λειτουργία της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τό όργανο αυτό, πράγματι θα έχει θετικό προορισμό ύπάρξεως, έλέγχοντας τούς κανόνες νομιμότητας, ως προς τή συμπεριφορά των σπουδαστών μέσα στον πανεπιστημιακό χώρο. Εκτός των άλλων, αυτό θα πρέπει, κατά τη γνώμη μας, να συνεργάζεται με τις κρατικές υπηρεσίες ασφάλειας, όταν παραστεί ανάγκη. Βέβαια, τό θέμα της παραβατικότητας των σπουδαστών έχει βαθύτερα αίτια.

Είναι πλέον, κοινή διαπίστωση ότι, μία μεγάλη πλειοψηφία της σπουδάζουσας νεολαίας μας σήμερα, κυριαρχείται από μία αδιάφορη, αν όχι αρνητική, στάση, απέναντι των κοινώς αποδεκτών ηθικών αρχών. Μία δέ μικρή μερίδα «στρατευμένη», πού ανήκει σε άκρατες άριστερές κινήσεις, επιδιώκει και δημιουργεί καταστρεπτικές, για τή λειτουργία της εκπαίδευσης, καταστάσεις, ώστε να άμαυρώνεται ή εικόνα των Πανεπιστημίων μας, προς τόν έξω κόσμο. Η πλειοψηφία όμως, των φοιτητών δέν αντιδρά. Ποιούς τρόπους πρέπει να χρησιμοποιήσουν οί άρμόδιοι φορείς, πανεπιστημιακοί και κρατικοί, ώστε να επανέλθουν οί έννοιες, πού αναφέραμε πιο πάνω, μέσα στην όλη άτμόσφαιρα του Πανεπιστημίου; Πώς, τά Άνωτάτα Εκπαιδευτικά Ίδρύματα της χώρας μας, θά ανέλθουν στο επίπεδο εκείνο πού θά θεωρούνται, και στην πράξη, ναοί της έπιστήμης και καλλιέργειας του πνεύματος; Δέν είναι δυνατόν να εξελιχθεί σε αύριανό ήγητή ένας νέος, αν δέν είναι ειδικά καταρτισμένος, ώστε να έχει μέσα του, τίς απαραίτητες ψυχικές και νοητικές ικανότητες. Όμως όλοι διαπιστώνουμε ότι τά Πανεπιστήμιά μας, σήμερα, δέν μπορούν να άνταποκριθούν στις απαιτήσεις μιās ολοκληρωμένης κατάρτισης της σπουδάζουσας νεολαίας, διότι έχουν γενικώς, φθάσει σε χαμηλό επίπεδο. Υπάρχουν βέβαια και οί εξαιρέσεις.

Φαίνεται ότι, οί εκάστοτε ιθύνοντες του Ύπ. Παιδείας, βλέπουν μόνο όρισμένα κακώς κείμενα και φιλοδοξούν να άναμορφώσουν και εκσυγχρονίσουν τήν Άνωτάτη Παιδεία, μέ άποσπασματι-

κές και όχι ολοκληρωμένες βελτιώσεις, όπως οργανωτικές, διοικητικές ή οικονομικής φύσεως, οί όποίες, χωρίς άμφιβολία είναι απαραίτητες, δέν υπεισέρχονται όμως και σε άλλα βασικά θέματα, τά όποια έχουν δημιουργήσει τήν επικρατούσα σήμερα, υποβαθμισμένη άτμόσφαιρα στα Πανεπιστήμια. Ένα τρανταχτό παράδειγμα, πολύ σημαντικό, πολύ συζητημένο και βασικό, είναι τό καλούμενο, πανεπιστημιακό άσυλο. Η γενική διαπίστωση ότι, ό θεσμός του πανεπιστημιακού άσύλου δέν έχει σήμερα, άλλη έννοια, από εκείνη του να άποτελεί κρυψόγετο κακοποιών στοιχείων, παραβατικών ατόμων, έχθρικών προς τό κοινωνικό σύνολο, έχει παραμείνει μόνο ως διαπίστωση, χωρίς να τολμά ό κρατικός μηχανισμός να λάβει τά μέτρα πού χρειάζονται προς κατάργησή του. Οί φόβοι του πολιτικού κόστους, οί φόβοι δημιουργίας αναταραχών και αντιδράσεων, από τίς άκρατες «προοδευτικές άριστερές δυνάμεις», έχουν αναστείλει μέχρι σήμερα τήν κατάργηση του άσύλου. Η συνέχιση της καταστάσεως αυτής, άποτελεί βασικό ανασταλτικό παράγοντα, σε κάθε προσπάθεια της πολιτείας για βελτίωση των όρων λειτουργίας των Πανεπιστημίων και όχι μόνον. Άς αναλογισθούμε ότι, μέ τίς καταλήψεις, πόσες μεγάλες καταστροφές γίνονται κάθε φορά, σε υλικοτεχνικό υλικό των Έργαστηρίων, σε γραφεία Καθηγητών, σε αίθουσες διδασκαλίες και σε άλλους χώρους, χωρίς να μπορεί ή άστυνομία να παρέμβει. Μέ αυτά και μόνο τά στοιχεία, θά έπρεπε από χρόνια τώρα, να έχει καταργηθεί τό άσυλο.

Μία άλλη σημαντική παράμετρος, για να λειτουργεί τό Πανεπιστήμιο εύρυθμα και να επιτυγχάνει τούς στόχους για ολοκληρωμένη παροχή γνώσης, είναι τό θέμα τής παρακολούθησης τών μαθημάτων στό άμφιθέατρο, πού μέχρι σήμερα είναι σέ προαιρετική βάση. Θεωρούμε και ή γνώμη μας αυτή βγαίνει από προσωπική πείρα, ότι ή παρακολούθηση τών μαθημάτων θά πρέπει να είναι ύποχρεωτική. Ίδίως για τίς Σχολές και τά Τμήματα Θετικών Έπιστημών, τά όποια έχουν στα Προγράμματα Σπουδών, Έργαστηριακές ασκήσεις, μέ ύποχρεωτική παρακολούθηση. Η άπουσία τών φοιτητών από τή θεωρητική κατάρτιση, πού παρέχεται στό άμφιθέατρο, δημιουργεί κενά γνώσεων για τήν κατανόηση τών Έργαστηριακών Άσκήσεων. Δυστυχώς, δέν έχει δοθει ή πρέπουσα σημασία στό θέμα αυτό, από τούς άρμόδιους φορείς. Οί άπουσιάζοντες φοιτητές από τά μαθήματα, είναι επόμενο, να χάνουν τήν επαφή μέ τήν επιστήμη. Αποτέλεσμα τής καταστάσεως αυτής, είναι τό φαινόμενο τών αιώνιων φοιτητών. Όσοι έχουμε ζήσει τήν πραγματικότητα αυτή, διαπιστώνουμε ότι, οί φοιτητές πού τακτικά παρακολουθούν τίς παραδόσεις τών μαθημάτων στό άμφιθέατρο και μετέχουν συστηματικά στήν όλη διαδικασία σπουδών, είναι αυτοί, οί όποιοι τελειώνουν εγκαιρα τίς σπουδές των και παίρνουν τό πτυχίους μέ ύψηλή βαθμολογία.

Έπανερχόμενοι στό προτεινόμενο σχέδιο άλλαγών στα ΑΕΙ και μελετώντας τά άλλα βασικά σημεία, θά θέλαμε να σταθοϋμε στήν πρόταση τής σύνθεσης τών Έκλεκτορικών Σωμάτων, για

τήν εκλογή στίς βαθμίδες ΔΕΠ (Λέκτορας, Έπίκουρος Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθηγητής, Καθηγητής), ύποψηφίων έχόντων τά τυπικά κατά τόν Νόμον προσόντα. Έπειδή έχουν παρατηρηθει, στό θέμα αυτό, άνωμαλίες και μη επιτρεπτές καταστάσεις, μάς βρίσκει σύμφωνους ή πρόταση, να συμμετέχουν και άλλοι εκλεκτορες από άλλα Πανεπιστήμια τής Ελλάδος, ή τής Κύπρου, όχι όμως άλλοδαποι από Πανεπιστήμια του έξωτερικού. Οί ξένοι Καθηγητές, άφ' ενός δέν θά γνωρίζουν τήν ελληνική γλώσσα (εκτός αν είναι ελληνικής καταγωγής), ώστε να μπορούν να μελετούν τά βιογραφικά τών ύποψηφίων, καθώς και τίς δημοσιεύσεις των, όταν είναι στήν ελληνική γλώσσα, άφ' έτέρου δέν θά μπορει ό ξένος Καθηγητής να έλθει σέ προσωπική επαφή μέ τούς ύποψηφίους, εάν αυτοί δέν γνωρίζουν τή γλώσσα πού όμιλει αυτός.

Ός πρός τά ύπόλοιπα βασικά σημεία, τά όποια αναφέρονται στα οικονομικά τών ΑΕΙ, στίς συνενώσεις Τμημάτων ΑΕΙ και ΤΕΙ τής περιφέρειας και στή θεσμοθέτηση Σχολών Μεταπτυχιακών Σπουδών, δέν θά αναφερθοϋμε στό παρόν άρθρο μας, επιφυλασσόμενοι να ασχοληθοϋμε προσεχώς, επωφελούμενοι τών επί πλέον σχετικών διευκρινήσεων επ' αυτών τών θεμάτων, τά όποια είναι έξ ίσου σημαντικά μέ τά πρώτα. Έάν ευδοωθεί ό διάλογος μεταξύ τής Πανεπιστημιακής κοινότητας και τής πολιτείας, είναι πιθανόν να προκύψουν όρισμένες βελτιωτικές καταστάσεις στήν Άνώτατη Έκπαίδευση.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ,
Όμότιμος Καθηγητής
Γεωπονικού Πανεπιστημίου Άθηνών

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΑ

Γύρω από τό Βυζάντιο τά τελευταία χρόνια παρατηρείται μιá áσυνήθιστη κινητικότητα. Είναι σάν νά ξυπνήσαμε ένα ώρατο πρωί και νά ανακαλύψαμε ότι έχουμε στήν ιστορία μας μιá όλόκληρη αυτοκρατορία πού δέν κάναμε ποτέ τόν κόπο νά σκύψουμε νά δοῦμε τί ήταν στ' αλήθεια. Για πολλούς από έμας τό Βυζάντιο είναι συνυφασμένο μέ τόν σκοταδισμό, για άλλους είναι ó όρκισμένος έχθρός του άρχαιου ελληνικού πνεύματος, για κάποιους άλλους οί Βυζαντινοί είναι οί καταστροφείς τών μνημείων τής άρχαιότητας, ένας λαός πού κυριαρχείται από δεισιδαιμονίες και προκαταλήψεις, για άλλους τέλος πάντων μιá αυτοκρατορία μέ περισσότερους αυτοκράτορες από όσους άντέχει κανείς νά μάθει. Από τήν άλλη μεριά, όμως είναι αλήθεια ότι τελευταία τό Βυζάντιο, μέ τόν έναν ή τόν άλλο τρόπο, μάς θυμίζει τήν ύπαρξή του. Γεγονός όμως είναι ένα, πώς στίς ήμέρες μας υπάρχει αναζωπύρωση του ένδιαφέροντος για τό Βυζάντιο.

Φέτος κλείνουν 556 χρόνια από τήν πτώση τής Κωνσταντινούπολης (29 Μαΐου 1453), γεγονός πού είχε τεράστιο αντίκτυπο σε όλη τή Δυτική Εύρώπη. Ό άντιβυζαντινισμός, όμως, πού επικράτησε τούς νεώτερους αιώνες, ήταν καθαρά δυτική κατασκευή. Ήταν ένα πολιτικό και θρησκευτικό προϊόν τής καθολικής και προτεσταντικής λατινογερμανικής Εύρώπης. Αντιθέτως, ó ελληνικός λαός βίωσε τό Βυζάντιο και

τήν απώλεια τής αυτοκρατορίας μέσα από παραδόσεις όπως του «Μαρμαρωμένου Βασιλιά» και ó έγχώριος άντιβυζαντινισμός ήταν πάντα εισαγόμενος και ποτέ δέν ύπήρξε αυτογενής και λαϊκός.

Πράγματι, τό Βυζάντιο συκοφαντήθηκε αρκετά στή Δυτική Εύρώπη και αυτή ή άρνητική εικόνα συνοψίζεται στίς άπόψεις πού εξέφρασε ó Άγγλος ιστορικός του Διαφωτισμού, Έντουαρντ Γκίμπον στο γνωστό έργο του Decline and Fall of the Roman Empire (Παρακμή και Πτώση τής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας).

Τά τελευταία, ώστόσο, χρόνια φαίνεται πώς έχει έρθει ή ώρα στή Δύση, για νά γίνει μιá βυζαντινή «αναγέννηση» και νά λυτρωθεί ή βυζαντινή ιστοριογραφία από τά άρνητικά στερεότυπα. Η σπουδαία έκθεση πού οργανώθηκε στο Λονδίνο, ή συνέχεια στο Παρίσι μέ τούς θησαυρούς του Άγίου Όρους (Le Mont Athos et L' Empire Byzantin), και ή ένελώς πρόσφατα παρουσιασθείσα στήν Βόννη τής Γερμανίας μέ τίτλο Byzantium: Splendour and Everyday life (Βυζάντιον: Λάμψη και Καθημερινή Ζωή) καθώς και οί παλαιότερες στο Μητροπολιτικό Μουσείο τής Νέας Υόρκης, στο Μουσείο Μπενάκη στήν Αθήνα και στο Μουσείο Γκετί στο Λός Άντζελες, πρόβαλαν μέ μεγάλη φροντίδα και έπιτυχία τή δόξα του Βυζαντίου. Τό ίδιο και τά μεγάλα διεθνή συνέδρια βυζαντινών σπουδών πού έγιναν τά τελευταία χρόνια σε όλο τόν κόσμο. Όλα αυτά απέ-

δειξαν ότι τό πνεῦμα τοῦ Βυζαντίου ὄχι μόνο ἐπέζησε μετά τό 1453, ἀλλά διατρέχει μέ ἀδιάπτωτη ζωτική δύναμη ὅλους τούς αἰῶνες πού μεσολάβησαν μέχρι σήμερα.

Καί ἂν ὅλα αὐτά συμβαίνουν στήν Εὐρώπη ἄς δοῦμε δίπλα μας στήν Ἄνατολία, ὅπου τό σημερινό καθεστώς τῆς γείτονος χώρας, τήν ὥρα πού ἡ Ἑλλάδα ἀπεμπολεῖ τίς βυζαντινές της ρίζες καί δικαιώματα, αὐτή διεκδικεῖ τή βυζαντινή κληρονομιά ὡς ἐναλλακτική λύση καί ὡς μανδύα γιά τήν εὐρωπαϊκή προοπτική της.

Τό Βυζάντιο ἐπανερχεται, ἀλλά δυστυχῶς στήν Τουρκία! «Δέν ἔχουμε τό δικαίωμα νά ποῦμε ὅτι τό Βυζάντιο δέν εἶναι δικό μας». Αὐτά δέν εἶναι λόγια ἑνός Ἑλληνα οὔτε ἑνός Ὁρθόδοξου. Εἶναι ἡ εἰσηγητική ἐκφώνηση τοῦ ὑπουργοῦ Τουρισμοῦ καί Πολιτισμοῦ τῆς Τουρκίας, Ἄτιλία Κότς στό Α΄ Διεθνές Ἑρευνητικό Συμπόσιο γιά τό Βυζάντιο, τοῦ 2007. Κάποια στιγμή μάλιστα ὁ Τοῦρκος ὑπουργός ἔγινε πολύ αὐστηρός καί εἶπε: «Αὐτό σᾶς τό λέω ὡς ὑπουργός τοῦ κυβερνῶντος κόμματος Δικαιοσύνης καί Ἀνάπτυξης. Δέν ἔχετε τό δικαίωμα νά λέτε ὡς Τοῦρκοι ὅτι τό Βυζάντιο δέν εἶναι δικό σας. Δέν μπορείτε νά τό λέτε αὐτό, γιατί μετά δέν θά ἔχετε κανένα δικαίωμα σέ αὐτή τή γῆ. Αὐτή ἡ γῆ εἶναι τῶν Τούρκων καί σήμερα εἶναι τῶν κατοίκων τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας. Ὅμως αὐτά πού λέω ἐδῶ μπορεῖ νά κατακριθοῦν, ἀλλά σέ αὐτή τή γῆ ζήσανε καί Βυζαντινοί. Τό Μουσεῖο τῆς Ἁγίας Σοφίας πού τό μετέτρεψε σέ τζαμί ὁ Σουλτάνος Φατίχ Μεχμέτ, εἶναι βυζαντινή κληρονομιά. Δέν τό γκρεμίσαμε τό χρησιμοποιήσαμε. Δέν ἔχετε τό δικαίωμα νά λέτε ὅτι τό Βυζάντιο δέν εἶναι

δικό μας. Πρέπει ὅμως νά εἴμαστε προσεκτικοί στά θέματα αὐτά γιά λόγους ἐθνικῆς ἐνότητας».

Τά λόγια αὐτά πού, λογικά, αἰφνιδιάζουν ὁποιοδήποτε ἀναγνώστη πού δέν παρακολουθεῖ ἀπό μέσα τίς ἐξελίξεις, δέν μποροῦν νά ἐκληφθοῦν ὡς τυχαῖα. Οὔτε τυχαῖα εἶναι ἡ προβολή τους σέ κεντρικό σημεῖο τῆς ἐφημερίδας Μιλιέτ (26.6.2007). Ὁ Κότς δέν τά ἀπηύθυνε στόν ἀπλό κόσμο, στήν οὐσία ἔδινε γραμμή στούς κορυφαίους τουρκολόγους καί ἱστορικούς τῆς χώρας του, οἱ ὅποιοι παρευρίσκονταν στήν ἐναρξη ἑνός πολύ προβληθέντος Συμποσίου, στό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο τῆς Κωνσταντινούπολης, στό ὁποῖο συμμετεῖχαν ὁ Γενικός Πρόεδρος τῶν Μουσείων καί Πολιτιστικῶν Ἐκθέσεων, Ὁρχάν Τουσγκούλ, ὁ Πρόεδρος τοῦ Σουλτανικοῦ Παλατιοῦ Τόπ Καπί, ὁ Δρ Ἴμπέρ Οὐρταίλι καί τά διευθυντικά μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς διαβόητης στήν Τουρκία γιά τήν ἰσχύ της Κος Holdings, Σεμαχάτ Ἀρσέλ καί Ὁμέρ Κότς. Τό Συμπόσιο διοργανώθηκε ἀπό τό Ἴδρυμα Βεχμπί Κότς, ἕνα σύγχρονο καί ἰσχυρό thinktank τῆς Τουρκίας, τό ὁποῖο προωθεῖ ἐκμοντερνιστικές τάσεις, τήν ἐλεύθερη οἰκονομία τῆς ἀγορᾶς καί τή συνεργασία μεταξύ τῶν μὴ φανατικῶν κεμαλιστῶν. Αὐτή ἡ γραμμή πού παρουσιάζει τήν Τουρκία ὡς τόν κληρονόμο τοῦ Βυζαντίου ἐπιδιώκει σήμερα τή διαμόρφωση μιᾶς νέας τουρκικῆς εὐρωπαϊκῆς ταυτότητας, ὄχι μόνο πρὸς τό ἐσωτερικό τῆς χώρας ἀλλά καί πρὸς τό ἐξωτερικό. Καί ἔχει ἀποτελέσματα! Ἐμφανίστηκαν ἤδη ἰσοσελίδες στό ἐξωτερικό, «μὴ τουρκικές», πού ἐπίσημα ταυτίζουν τό Βυζάντιο μέ τή σημερινή Τουρκία, τήν ὁποία θεωροῦν καί διάδοχό του. Γιά παράδειγμα στήν ἰ-

στοσελίδα www.about.com ή όποια παγ-
κοσμίως είναι πολύ δημοφιλής σέ όλους
τούς άγγλόφωνους, δημοσιεύεται άρθρο
μέ τίτλο «Byzantium (Turkey)», τίτλος ό
όποιος ταυτίζει πλήρως τήν σημερινή
Τουρκία μέ τό Βυζάντιο.

Γιά πρώτη φορά ή συζήτηση γιά τό
ποιοί είναι οί Τούρκοι πήρε πρόσφατα
καταλυτικό χαρακτήρα. Οί άνθρωποι
αύτοί συνειδητοποίησαν έτσι άπλά και
εύκολα ότι δέν είναι δυνατόν νά χάθη-
κε ό αυτόχθων βυζαντινός ή βυζαντι-
νοποιημένος πληθυσμός τής Μικράς 'Α-
σίας μετά τήν έλευση — τών λίγων, οϋ-
τως ή άλλως— Σελτζούκων και 'Οθω-
μανών Τούρκων. Τί άπόγιναν οί Χρι-
στιανοί - Βυζαντινοί κάτοικοι τής Μι-
κράς 'Ασίας μεγάλο μέρος τών όποίων
ήταν καθαρά έλληνικής καταγωγής.
Προφανώς... τουρκοποιήθηκαν μέ τόν
ένα ή μέ τόν άλλο τρόπο.

'Υπάρχει ένα έρώτημα πού παρ' όλη
τήν έμφαινόμενη άφέλειά του είναι συγ-
κλονιστικό και ταλανίζει σήμερα σχε-
δόν κάθε Τούρκο: «Κατά πόσο και σέ
τί ποσοστό είμαστε Τούρκοι; Μήπως εί-
μαστε Βυζαντινοί;». Αυτόν άκριβώς τόν
προβληματισμό φαίνεται ότι περιέχει
μέσα τής ή νέα τάση τής Τουρκίας νά
θέλει νά παρουσιαστεί ως ή κληρονόμος
του Βυζαντίου. Και μάλιστα δίνει λύση
στό πρόβλημα μέ τόν καλύτερο δυνατό
τρόπο!

ΠΡΩΤΟΝ: 'Απομακρύνει τόν κίνδυνο
του 'Ισλάμ (άφοϋ ή άποδοχή τής Βυζαν-
τινης κληρονομιάς σχετίζεται κυρίως μέ
τήν — άποδεκτή από τήν χριστιανική Εϋ-
ρώπη — 'Ορθοδοξία), **ΔΕΥΤΕΡΟΝ:** 'Ε-
πιβεβαιώνει τό ευρωπαϊκό πρόσωπο τών
Τούρκων (ποιός θά άρνηθει νά συμμε-
τέχουν στήν Εϋρώπη οί «άπόγονοι τών

Βυζαντινών»). Και **ΤΡΙΤΟΝ:** Ταυτό-
χρονα «άνακουφίζει» πολλές άπό τίς
έσωτερικές τής έντάσεις. 'Η κουβέντα
γιά τήν ρωμαϊκή - έλληνική καταγωγή
τών σημερινών Τούρκων άνοιξε στήν
Τουρκία και δέν φαίνεται τίποτα ικανό
νά τήν σταματήσει. Τή συζήτηση άνοιξε
ό ίδιος ό έκλιπών 8^{ος} Πρόεδρος τής
Δημοκρατίας τής Τουρκίας, Τουρκοϋτ
'Οζάλ, τό 1988, μέ τό περίφημο και
άμφιλεγόμενο στήν 'Ελλάδα βιβλίο του.
«'Η Τουρκία στήν Εϋρώπη», όπου ση-
μείωνε μέ μεγάλη έμφαση πρός τούς
Εϋρωπαίους: «Θεωρώντας μας Τούρ-
κους, μάς διώχνετε. Νά ξερετε δέν έ-
χουμε τίποτα πού νά όνομάζεται τουρ-
κικό. Σέ φυλετικό πολιτισμό όστι έχουμε
τό έχουμε πάρει άπό τούς 'Ελληνες. 'Ο
πολιτισμός μας είναι έλληνικός πολιτι-
σμός, έτσι δέν έχουμε κανένα πολιτι-
σμικό έμπόδιο νά μποϋμε στήν Εϋρώ-
πη».

Στήν Τουρκία υπάρχουν και άλλοι
λόγοι πού ή τάση έπιστροφής στο Βυ-
ζάντιο ήρθε στήν επιφάνεια, όπως πρῶ-
τον λόγω τής πίεσης τής Εϋρωπαϊκής
'Ενωσης, τό καθεστώς έγινε πολύ πε-
ρισσότερο άνεκτικό στο νά άκουστοϋν
οί φωνές, στίς όποίες επί κεμαλισμοϋ
είχε επιβληθει σιγή. 'Αλλος ένας λόγος
είναι ένα κόμπλεξ και ένα δέος πού
αισθάνονται οί Τούρκοι άπέναντι στοϋς
Εϋρωπαίους άπό τούς όποίους ή χρι-
στιανικότητα και ή έλληνικότητα είναι
δεδομένες άξίες. Διεκδικοϋν λοιπόν (ά-
νειλικρινώς ή ειλικρινά) τά άφήνω στήν
κρίση σας και τή δική τους «ευρωπαϊ-
κότητα» ως ισχυρότερη και σοβαρότερη
τής Εϋρωπαϊκής, άνατρέχοντας στίς δι-
κές τους έλληνοχριστιανικές ρίζες.

Τό τουρκικό βαθύ κράτος στήν άρχή τρομοκρατήθηκε μέ αυτό, πού συμβαίνει, μέ τό κύμα δηλαδή τής αναγέννησης του Βυζαντίου καί τής Όρθοδοξίας. Η στάση του άπέναντι στό φαινόμενο τής αναζήτησης τής ρωμαϊκής - βυζαντινής ταυτότητας των Τούρκων στήν άρχή ήταν μουνδιασμένη καί έδειχνε πανικόβλητη. Κάποια στιγμή όμως κάποιοι άπό τούς στρατηγούς καί τούς διαμορφωτές τής κρατικής ιδεολογίας στήν Τουρκία συνειδητοποίησαν ότι αυτή άκριβώς ή έπαναβυζαντινοποίηση του πληθυσμού της είναι τό ισχυρότερο ιδεολογικό όπλο για τήν ευρωπαϊκότητα τής Τουρκίας, γι' αυτό καί δείχνουν άνοχή προς τό φαινόμενο αυτό, προσδοκώντας να τό αξιοποιήσουν άπό τήν μεριά τους ή να τό «καπελώσουν» καί να τό έμφανίσουν ως αίτούμενο τής «σύγχρονης ευρωπαϊκής Τουρκίας» καί τής πορείας της προς τήν ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Γιά καιρό τώρα, παράξενες για τά κεμαλιστικά δεδομένα, δημοσιεύσεις έμφανίζονται σε μεγάλης κυκλοφορίας έφημερίδες καί στα έπιστημονικά τους ένθετα πού υποστηρίζουν τή θέση ότι οι σημερινοί Τούρκοι «δέν είναι Τούρκοι αλλά Βυζαντινοί». Έτσι, στήν έφημερίδα Σαμπάχ στις 10.12.2007, ό άρθρογράφος Ecevit Killis, δημοσιεύει μεγάλο άφιέρωμα μέ τίτλο «Μύθος ή προέλευση των Τούρκων άπό τήν Κεντρική Άσία». Αναφέρεται έκτεταμένα στήν έργασία του κορυφαίου Τούρκου άνθρωπολόγου Timurcin Bider, καθηγητή του Πανεπιστημίου Κωνσταντινούπολης, οι μελέτες καί οι έρευνες του όποιου καταδεικνύουν ότι χάρη στις φοβερές έξιλίξεις τής γενετικής τεχνολογίας καί των συγκριτικών του έρευνών στο DNA,

οί κάτοικοι τής Άνατολίας δέν έκτουρκίστηκαν ποτέ φυλετικά άπό τούς λίγους νομάδες πού κατέβηκαν άπό τις στέπες τής Κεντρικής Άσίας. «Καί, συνεχίζει να ισχυρίζεται ό Bider, ότι οι σημερινοί Τούρκοι δέν ήρθαν άπό τήν Κεντρική Άσία.

Γιά 40.000 χρόνια δέν τό κούνησαν ρούπι άπό εκεί. Άνήκουν σε αυτά τά χώματα, όπως καί εκείνοι οι Τούρκοι πού ισχυρίζονται ότι προερχόμαστε άπό τήν Κεντρική Άσία...». Καί συνεχίζει τό άρθρο... «Ό άριθμός εκείνων πού ήρθαν άπό τήν Κεντρική Άσία είναι πολύ μικρός. Οι γενετικές έρευνες μας δείχνουν πόσοι είναι εκείνοι... Τό ποσοστό τους είναι 10% έως 15% του συνόλου του πληθυσμού... Η φυγή άπό τήν Κεντρική Άσία είναι ένας μύθος... Άσε, πού δέν είναι ξεκάθαρο αν αυτοί πού ήρθαν άπ' έξω ήταν Ίρανοί ή Άφγανοί... Ό τουρκισμός είναι μία πολιτισμική ταυτότητα πού τή δημιουργήσαμε έμεις... έδώ καί διακόσια χρόνια! Γενετικές έρευνες μας δείχνουν ότι οι κάτοικοι τής σημερινής Τουρκίας ...δέν έχουν καμία βιολογική συγγένεια μέ τούς Τουρκομόνους, τούς Ούζμπέκους, τούς Ουιγούρους, άκόμα καί μέ τούς Μογγόλους.

Φαίνεται ότι στήν Τουρκία άπό πολούς καί σοβαρούς κύκλους άρχίζει να προωθείται ως πιθανό μελλοντικό ιστορικό-πολιτικό ιδεολόγημα ή θέση ότι οι Τούρκοι είναι αυτόχθονες, άπόγονοι των Βυζαντινών κατοίκων τής Άνατολίας. Στα πλαίσια αυτά μπορεί να έρμηνευθούν καλύτερα καί οι δηλώσεις του νυν Προέδρου τής Τουρκικής Δημοκρατίας Άμπντουλάχ Γκιούλ, πού είχε κάνει τόν Νοέμβριο του 2006 ως

ύπουργός Έξωτερικῶν τότε. Σέ ὀμιλία του στή Ρώμη εἶχε πεῖ: «Ἡ Τουρκία εἶναι ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς πολιτιστικῆς γεωγραφίας τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἱστορία ἔχει δείξει ξεκάθαρα ὅτι οἱ βασικῆς ἀξίες τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἔχουν τίς ρίζες τους στήν Ἀνατολία... Ἀρχαῖοι φιλόσοφοι καί ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ Στράβων ἀπό τήν Ἀμάσεια, ὁ Διογένης ἀπό τήν Σινώπη, ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, ὁ ἱστορικός Ἡρόδοτος, ὁ Ἀναξιμένης καί ὁ Ἡράκλειτος (προ-σωκρατικοί φιλόσοφοι), εἶναι παιδιὰ τῆς Ἀνατολίας!»! Αὐτές οἱ δηλώσεις συνήθως ὀδηγοῦν σέ ἀντιδράσεις ὀργῆς καί ἀπόγνωσης ἀπό τούς σημερινούς Ἕλληνες.

Κανείς ὅμως ἀπό ἐμᾶς δέν παρατηρεῖ ὅτι οὐσιαστικά οἱ Τοῦρκοι δέν δηλώνουν τώρα πιά ὅτι ὁ Ὅμηρος καί οἱ λοιποὶ ἀναφερόμενοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι Τοῦρκοι, ἀλλά ὅτι οἱ σημερινοὶ Τοῦρκοι εἶναι ἀπόγονοι αὐτῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Εἶναι μιὰ ἐκπληκτικὴ στροφή στήν καθιερωμένη ἱστορικὴ ἄποψη, ὄχι μόνο ἐπὶ κεμαλισμοῦ ἀλλὰ καί ἐπὶ Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Καί ἡ Ἑλλάδα δυστυχῶς δέν εἶναι καθόλου προετοιμασμένη γι' αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενο.

Ἀκόμα καί ὁ Ρετζέπ Ταγίπ Ἐρντογάν πρὶν ἀπὸ μῆνες διάλεξε τὴ μικρὴ καί ἄσημη ἐπαρχιακὴ πόλη τοῦ Dusze προκειμένου νὰ καταδείξει πρὸς ὄλους τὴ νέα στροφή στοῦ τουρκικοῦ κρατικοῦ ιδεολόγημα. Σέ μιὰ ἄνευ προηγουμένου δήλωσή του τόνισε:

«Φασιστικὴ ἦταν ἡ νοοτροπία πού ὀδήγησε στήν ἐκδίωξη ἀνθρώπων μὲ διαφορετικὴ ἐθνικὴ ταυτότητα ἀπὸ τὴν

Τουρκία. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ἀντιλήψεις δέν φαίνεται νὰ ἔχουν μεταβληθεῖ. Γιά πολλὰ χρόνια τὰ πράγματα ἔμειναν ἀπαράλλαχτα στή χώρα αὐτή. Ἐδιώχθηκαν τούς ἐκπροσώπους καί τὰ μέλη τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων. Κανείς δέν σκεφτόταν μὲ ψυχραιμία. Τελικῶς τί κερδίσαμε;». Ρωτᾷ ἀπορώντας ὁ Ἐρντογάν!

Ὁ Τοῦρκος πρωθυπουργός πού προσέχει τρομερὰ τὴν ἐπικοινωνιακὴ του πολιτικὴ δέν διάλεξε τυχαία τὴν πόλη αὐτή. Βρίσκεται ἀκριβῶς στή μέση τοῦ δρόμου πού συνδέει Κωνσταντινούπολη καί Ἄγκυρα. Τὴν παλαιὰ ὀθωμανικὴ καί τὴ νέα κεμαλικὴ πρωτεύουσα τῆς Τουρκίας.

Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἡ δήλωσή του προβλήθηκε ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα think-tanks ἀμερικανικῶν συμφερόντων, ὅπως τὸ Jamestown foundation καί ὄχι μόνον.

Μέ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπικοινωνίας μας αὐτῆς ἐπιτρέψτε μου νὰ παραθέσω ἄλλη μιὰ πληροφορία πού τὴν δανείστηκα ἀπὸ τὴν ἱστοσελίδα <http://www.amen.gr> ἀπὸ τὰ πιὸ πρόσφατα γεγονότα τοῦ περασμένου Αὐγούστου. Ἀφῆνω τὴν ἀξιολόγηση σέ σᾶς.

Ὁ πρωθυπουργός Ρετζίπ Ταγίπ Ἐρντογάν, εὐρισκόμενες σέ δεῖπνο τοῦ Ραμαζανίου (Ἰφτάρ), πού παρέθεσε ἡ Ἐνωση Βιομηχάνων καί Ἐπιχειρηματιῶν (Musiad) στήν πόλη Γκαζιάντεπ στήν νοτιοανατολικὴ Τουρκία, ἀναφέρθηκε στήν ἱστορικὴ Θεία Λειτουργία πού τελέσθηκε στήν Ἱερά Μονὴ Παναγίας Σουμελά στήν Τραπεζοῦντα τοῦ Πόντου, λέγοντας ὅτι «Σήμερα στή Σουμελά ἤρθαν οἱ Χριστιανοὶ καί τέλεσαν τὴ Θεία Λειτουργία σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσή

τους». Στή συνέχεια ο πρωθυπουργός αναφέρθηκε στις διακηρύξεις των ἐθνικιστῶν λέγοντας «Μία - δύο ομάδες, ὅπως εἶναι γνωστό δέ χρειάζεται νά ἐξηγήσω ποιοί εἶναι αὐτοί, λένε «ὀρίστε, ξαναζωντάνεψαν τήν ἐπιθυμία γιά δημιουργία κράτους τοῦ Πόντου». Καί ὁ Τοῦρκος πρωθυπουργός, συνέχισε λέγοντας: «Φίλοι μου, τί ἔγινε; Ἦρθαν, τέλεσαν τή Θεία Λειτουργία τους καί ἀναχώρησαν. Τί χάσαμε; Στήν πραγματικότητα κερδίζουμε. Τί κερδίζουμε; Νά σᾶς πῶ. Αὐτός πού εἶναι βέβαιος γιά τήν πίστη του δέν φοβᾶται τήν ἐλευθερία τῆς πίστεως. Ὅποιος πιστεύει στίς ιδέες του καί στίς σκέψεις του δέν φοβᾶται τήν ἐλευθερία τῶν ιδεῶν καί τῶν σκέψεων. Αὐτοί, λένε, ὅτι εἶναι «ἐθνικιστές». Ἀνοίξτε καί ρίξτε μιὰ ματιά στήν Ἱστορία τῶν Ὀθωμανῶν. Κοιτάξτε, τά εἶχαν φοβηθεῖ ποτέ αὐτά οἱ Ὀθωμανοί; Ἀντίθετα, ἐπί Ὀθωμανῶν ἦταν ἀνοικτά, χωρίς νά ἀντιμετωπίσουν τήν παραμικρή δυσκολία. Τά χρησιμοποίησαν στίς σχέσεις τους μέ τή διεθνή κοινότητα, μέ τόν καλύτερο τρόπο, πρὸς ὄφελος τῆς δικῆς τους ἐξουσίας. Τώρα τί εἶναι αὐτό;... Θεέ μου! Ἐνα κλίμα φοβίας μέ σκοπό νά ἀναστατώσουν τή χώρα καί νά φέρουν τά πάνω κάτω».

Ἀξίζει νά ἀναφερθεῖ ὅτι πρὶν λίγες ἡμέρες ἀπό τήν λειτουργία ὁ πρωθυπουργός Ἑρντογάν ἐπισκέφθηκε τήν Τραπεζοῦντα καθ' ὁδόν γιά τήν ιδιαίτερη πατρίδα του πού βρῖσκεται στήν περιοχή τῆς πόλης Ρίζε, στή Μαύρη Θάλασσα. Σύμφωνα μέ πληροφορίες σέ συζήτηση πού εἶχε μέ τίς ἀρχές τῆς Τραπεζοῦντας τοῦς συνέστησε ὅπως «ἡ φιλοξενία νά εἶναι ἄψογη πρὸς τοῦς

ἐπισκέπτες πού θά ἔρθουν γιά τήν λειτουργία στήν Σουμελά».

Ἐάν ἡ Τουρκία ἀναστήσει τόν Ἑλληνοβυζαντινισμό της καί διεκδικήσει τό ὄνομα τοῦ Βυζαντίου ὡς δικό της χρησιμοποιώντας, τό κενό πού ἀφήνει πίσω της ἡ Ἑλλάδα μέ τή μὴ διεκδίκηση τοῦ Βυζαντίου ὡς δικοῦ της διαχρονικοῦ δημιουργήματος, ἡ Ἑλλάδα θά ἀντιμετωπίσει ἓνα τρομακτικό καί τεράστιο γεωπολιτικό πρόβλημα πού μπροστά του τό Μακεδονικό θά φαίνεται ἄθυρμα.

Τά παλιά κεμαλικὰ ἰδεολογήματα φαίνεται ὅτι ἐξαντλοῦν πλέον τήν ἐπιχειρηματολογία τους στή σημερινή Τουρκία. Παράλληλα ἓνα νέο ἰδεολόγημα δείχνει νά γεννιέται: Ποιό εἶναι αὐτό; Ἡ Τουρκία εἶναι εὐρωπαϊκή, γιατί εἶναι ὁ συνεχιστής τῆς Ἰωνίας καί τοῦ Βυζαντίου καί ὄχι μόνο τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Αὐτό εἶναι τό νέο πνεῦμα πού ἀπλώνεται στή μορφωμένη ἐλίτ ἐπί τῆς γειτονικῆς χώρας μέ ἐπί κεφαλῆς τόν ὑπουργό τῶν ἐξωτερικῶν Ἀχμέτ Νταβούτογλου, προκειμένου νά κατοχυρώσει τήν εὐρωπαϊκότητά της. Ἐνα πνεῦμα πού θέλει βέβαια νά διανύσει πολύ δρόμο γιά νά περάσει, πολλὰ ἐμπόδια γιά νά καθιερωθεῖ καί ἴσως νά μὴ τά καταφέρει ποτέ. Ὡστόσο ἀποτελεῖ ἓνα σοβαρό ἐνδεχόμενο. Τό τοπίο βέβαια δέν εἶναι καθόλου ξεκάθαρο καί ὑπάρχουν παντοῦ διαφορετικές τάσεις. Πρὸς τό παρόν ἐπικρατεῖ ἡ τάση τῆς εὐνοϊκῆς ἀνοχῆς πρὸς τό φαινόμενο αὐτό πού ξεκίνησε καί ἐντέλει διαμορφώνεται μέσα στόν λαό, ἀλλά καί μέ τή χάραξη συγκεκριμένων ὁρίων τά ὅποια δέν θά πρέπει νά ὑπερβεῖ κανεῖς.

Ἡ Ἑλληνο-Βυζαντινὴ αὐτοσυνειδησία πού ἀναγεννᾶται στὴν Τουρκία ἔχει τεράστια ἔνταση, βάθος, ἔκταση, ἀλλὰ καὶ μεθόδευση. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίω τῆς Μικρᾶς Ἀσίας σέ μεγάλο βαθμὸ νοιώθουν σάν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰώνων κατοίκων τους! Ἡ Τουρκία πλέον, δυναμικὰ ἐκμεταλλεύεται τὸ γεγονός καὶ ἀντὶ νὰ τὸ καταστείλει, ὅπως θὰ ἔκανε παλαιότερα, τὸ προωθεῖ καὶ τὸ ἐπαναφομοιώνει ὡς νέο κρατικὸ τῆς ιδεολόγημα. Τὸ προωθεῖ μάλιστα ὡς καθοριστικὸ θεαματικὸ στοιχεῖο ἰσχύος, ἐπαναπροσδιορίζοντας τοὺς ὅρους τῆς γεωστρατηγικῆς τῆς ἀξιολόγησης. Γιὰ παράδειγμα μιὰ εἴδηση πού πέρασε ἀπαρήτηρητὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ΜΜΕ εἶναι ἡ ἐξῆς: Οἱ Τοῦρκοι κατασκεύασαν ἕνα ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πλοῖο (τριήρη) μὲ τὴν τουρκικὴ σημαία στό κατάρι του. Τὸ «ἀρχαῖο ἑλληνικὸ» πλοῖο, μὲ τὴν τουρκικὴ σημαία, καθὼς καὶ ἕνα συνοδό του μὲ, συνολικὰ καὶ σὰ δύο πλοῖα, 30 ἐπιβαίνοντες δήλωσαν ἀκυβέρνητα ἔξω ἀπὸ τὴ Γυάρο καὶ τὸ ἑλληνικὸ Λιμενικὸ τὰ ρυμούλκησε στό λιμάνι τοῦ Βουρκαριοῦ.

Τὸ πλοῖο, μὲ διαστάσεις 19 Χ 5 μέτρα, ἀποτελεῖ ἀκριβὲς ἀντίγραφο πλοίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Φωκαέων θαλασσόλυκων καὶ ἀποσκοπεῖ στό νὰ διασχίσει τὴ Μεσόγειο μὲ στόχο τὴν προβολὴ τοῦ... ἀρχαίου «τουρκικοῦ» πολιτισμοῦ. Ἀκολουθεῖ τὴν πορεία τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων Φωκαέων πού ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴ Μικρὰ Ἀσία φτάσανε στὴ Μασσαλία τὸ 600 π.Χ. ἰδρύοντας τὴν κορυφαία αὐτὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ εὐρωπαϊκὴ καὶ σύγχρονη γαλλικὴ πόλη. Ἡ ἄφιξη τοῦ πλοίου στὴ

Μασσαλία ὑπολογίζετο νὰ γίνεαι καὶ ἔγινε τὴν 1^η Ἰουλίου ὥστε νὰ λάβει μέρος στοὺς ἐπίσημους ἑορτασμοὺς τῆς πόλης γιὰ τὰ 320 χρόνια ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάσταση. Ἀπὸ ἐκεῖ μέσω τοῦ Ροδαννοῦ ποταμοῦ, τεχνητῶν καναλιῶν, ἄλλων ποτάμιων ὁδῶν καὶ τέλος τοῦ Σηκουάνα, πάντα μὲ τὴν τουρκικὴ σημαία σηκωμένη στό κατάρι του, θὰ μπεῖ θριαμβευτικὰ στό Παρίσι, γιὰ νὰ λάβει μέρος στίς ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ «Τουρκικοῦ Ἑτους» στὴ Γαλλία. Τὸ πλοῖο πού ὀνομάζεται «Κυβέλη» ἔχει σκοπὸ νὰ ἀποδείξει στὴ Γαλλία τοῦ Νικολά Σαρκοζί τὴν εὐρωπαϊκότητα τῆς Τουρκίας μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν «προγόνων των Τούρκων» Ἰώνων στὴ γένεση τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὸ Παρίσι ἡ «Κυβέλη» θὰ περάσει πάλι ἐπίσημα ἀπὸ τὰ κανάλια καὶ τὰ ποτάμια τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ μέσω τοῦ Δύναβη θὰ βγεῖ στὴ Μαύρη Θάλασσα ὥστε τὸ 2010 νὰ συμμετάσχει πανηγυρικὰ στίς ἐκδηλώσεις «Ἰσταμπούλ», Πολιτιστικὴ πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης».

Ἡ τουρκικὴ πολιτικὴ ἡγεσία ἔχει τὴν ὀξυδέρκεια καὶ τὸ ὄραμα νὰ ἰδιοποιηθεῖ τὸν ἑλληνικὸ καὶ βυζαντινὸ πολιτισμὸ τῆς Ἀνατολίας ἐκεῖ πού σήμερα ὑπάρχει ἕνα τεράστιο ἑλληνικὸ κενό. Τὸ φαινόμενο ὅμως εἶναι δυναμικὸ καὶ δὲν ξέρουμε πρὸς τὰ ποῦ θὰ ἐξελιχθεῖ. Ὡστόσο, ὁ χαρακτήρας του μπορεῖ νὰ πάρει δύο κατευθύνσεις:

- Μία κατεύθυνση ἄκρως φιλελληνικὴ, πού θὰ ὀδηγήσει τὴν ιδεολογικὴ, καὶ γιὰ τὸ ὄχι, πολιτικὴ προσέγγιση τῶν δύο πλευρῶν τοῦ Αἰγαίου, τῆς Ἑλλάδας καὶ, ὄχι τῆς Τουρκίας πού ξέρουμε σήμερα ἀλλὰ μιᾶς ἐπαναβυζαντινοποιη-

μένης και ανατολίτικης αναγεννημένης Ίωνίας.

● Η άλλη κατεύθυνση όμως πού μπορεί νά πάρει αυτή ή κατάσταση, μπορεί νά γίνει άκρως επικίνδυνη γιά τό έλλαδικό μόρφωμα και τούς παραδοσιακούς Έλληνες κατοίκους του. Γιατί είναι αλήθεια πώς τό Βυζάντιο άποτελεί ιστορικά μιá μαύρη τρύπα γιά τήν Ελλάδα!

Δυστυχώς μέ κάθε τρόπο άπεμπολήσαμε τήν ύστερη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Όταν όλη ή Ρώμη επί Τιβερίου και μετά μιλά μόνο Έλληνικά, όταν ό ίδιος ό Όράτιος όμολογει ότι ή κατακτηθείσα μέ τά όπλα Ελλάς κατέκτησε τή Ρώμη μέ τό πνεύμα («*Graecia capta ferum vicrem cepit, et alitew intulit agrestri Latio*»). Μετάφραση: «Η Ελλάδα καταληφθείσα κατέκτησε τόν διά του σιδήρου νικητή και εισήγαγε τίς τέχνες στό άγροϊκό Λάτιο», όταν όλοι οι ιστορικοί τής Δύσης και τής Ανατολής άποκαλοϋν τήν εποχή αυτή «*Grecoroman*» («Έλληνορωμαϊκή»), έμεις χαρίσαμε αυτή τήν ιστορική περίοδο στη Δύση, ή όποία γιορτάζει μέ τιμές τό έτος του Μεγάλου Κωνσταντίνου, ένω ή Ελλάδα σιωπά. Δημιουργήθηκε ένα ιδεολογικό κενό στη συνέχεια του έλληνισμού, άφοϋ άμεπολήσαμε πρώτα τήν ελληνιστική εποχή.

Η πρύτανης Άρβελέρ σε έρώτηση δημοσιογράφου άν «άπαθήσαμε τό Βυζάντιο ψυχαναλυτικά;» έδωσε τήν άπάντηση. «Άμα θέλετε, τό λέτε κι έτσι. Σημασία έχει ότι άπό τό λασποχώρι (πού ήταν ή Άθήνα τό 1830), φτάσαμε άπευθείας στόν Περικλή, βάζοντας σε παρένθεση χίλια χρόνια τής μόνης ελληνόφωνης αυτοκρατορίας». Δημιουργή-

σαμε μιá Ελλάδα μέ πιθηκίζοντα μιμητισμό τής δυτικής —μέσω του Διαφωτισμού— έρμηνείας τής ελληνικότητας. Άπό τόν Περικλή και τόν Σωκράτη περάσαμε κατευθείαν στόν Κολοκοτρώνη, στό Βενιζέλο και τόν Άρη Βελουχιώτη... Σχηματοποιήσαμε ως κεντρικό, έπιστημονικό και κοινωνικό ιδεολόγημα τό αντίθετικό δίπολο: άρχαϊοι Έλληνες και νέοι Έλληνες (Νεοέλληνες).

Όταν όλος ό κόσμος δυτικός και ανατολικός, μιλάγε γιά τό «*greek Legacy*» (έλληνική κληρονομιά) σε Μέση Άνατολή, Αίγυπτο, Κεντρική Άσία, Βακτριανή και Ίνδία, έμεις θεωρήσαμε ότι όλα αυτά ήταν έξωτικές ιστορίες πού δέν μās άγγίζουν.

Όλη ή μεσαιωνική λατινο-φραγκική και σλαβική γραμματεία άποκαλοϋσε τούς Βυζαντινούς «Γκερκούς». Η σημαντική και άραβική γραμματεία τούς άποκαλοϋσε «Ρωμιούς» (Ρούμι), άκόμα και σήμερα, ταυτίζοντας σημασιολογικά τό όνομα αυτό μέ τό «Έλληνες». Και όλη ή καυκάσια γραμματεία τούς άποκαλοϋσε «Μπερτζένοι», όνομα πού σημαίνει «Οί Σοφοί» και άποδίδεται διαχρονικά σε όλους τούς Έλληνες, άπό τόν Ηρακλή και τόν Ίάσωνα μέχρι τούς σημερινούς τους ήγέτες.

Έμεις αντίθετα, άποκοπήκαμε άπό τό Βυζάντιο και άπό τή Βυζαντινή Άνατολική Όρθοδοξία πού οϋτως ή άλλως μās άπέδιδαν, ένω οι δυτικοί μās χάριζαν όλόκληρη τήν κληρονομιά τής Άνατολικής Χριστιανοσύνης άφοϋ χαρακτήριζαν ως «*greek orthodox*» όλους τούς ανατολικούς όρθοδόξους, εκτός των Ρώσων.

Καί δυστυχῶς συνεχίζουμε τά λάθη μας.

Όπως σᾶς ανέφερα ἤδη στήν Βόννη τῆς Γερμανίας πραγματοποιήθηκε τόν περασμένο Φεβρουάριο μέχρι Ἰούνιο ἔκθεση μέ τίτλο «Λάμπις καί καθημερινή ζωή στό Βυζάντιο». Εἶχα τήν εὐκαιρία νά τήν ἐπισκεφθῶ καί νά τήν περπατήσω.

Ἐπιτρέψτε μου νά ἀναφερθῶ σέ σχόλια τοῦ Θανάση Παπαρούπα φοιτητῆ Ἱστορικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἀθηνῶν πού δημοσιεύθηκαν στό περιοδικό «Παραμβολή» τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως. Σχολιάζει ὁ Θανάσης Παπαρούπας: «Σέ μιᾶ περίοδο ὅπου οἱ διμερεῖς σχέσεις Ἑλλάδος-Γερμανίας δέν εἶναι οἱ ἰδανικές, μοιάζει μέ εἰρωνεῖα τῆς συχνά κυνικῆς Κλειοῦς, προστάτιδας τῆς Ἱστορίας, τό γεγονός ὅτι διοργανώνεται σέ γερμανικό ἔδαφος μιᾶ παγκοσμίου ἐμβέλειας ἔκθεση πού ἀναδεικνύει τή μεγαλοπρέπεια τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ἀκόμη καί μέσα ἀπό ἀντικείμενα καθημερινῆς χρήσης.

Ὁ διευθυντής τοῦ Μουσείου Ρόμπερτ Φλέκ ξεκίνησε τό σύντομο λόγο του λέγοντας ὅτι ἡ ἔκθεση τελεῖ ὑπό τήν αἰγίδα τῶν προέδρων τῆς Γερμανίας καί τῆς Τουρκίας Κέλερ καί Γκιούλ ἀντίστοιχα. Γιά νά προσθέσει στή συνέχεια χωρίς σχολιασμό ὅτι ἡ ἀνάληψη τῆς αἰγίδας προτάθηκε καί στήν Προεδρία τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἀλλά οἱ δικές της «διπλωματικές συνήθειες» δέν ἐπιτρέπουν τήν ἀνάληψη τέτοιων πνευματικῶν εὐθυνῶν στό ἐξωτερικό. Ἔτσι οἱ συνήθειες, ἀκόμη καί χωρίς νά τό θέλουν, ἀπέτρεψαν τόν κίνδυνο νά θεωρηθοῦν συμβολικά Ἕλληνες καί Τοῦρκοι ἐξίσου κληρονόμοι τῆς Βυζαν-

τινῆς Αὐτοκρατορίας. Τί γίνεται ὁμως τώρα πού τά πράγματα ἀπέβησαν χειρότερα καί οἱ Τοῦρκοι ἐμφανίζονται ὡς μοναδικοί κληρονόμοι! Αὐτή ἡ ἀδόκητη ἀλλά καί ἀφόρητη παρεξήγηση μέ προβλημάτισε ἰδιαιτέρως γιά τήν πολιτική πού μπορεῖ νά ἀσκηθεῖ πίσω ἀπό τόν «πολιτισμό». Καταλήγει στό σχόλιό του ὁ Θανάσης Παπαρούπας.

Τό ἀποτέλεσμα ὄλων τῶν παραπάνω γεγονότων ἦταν νά δημιουργηθεῖ ἓνα τεράστιο ἱστορικό κενό, τό ὅποιο τώρα τό τουρκικό κράτος, διεκδικεῖ.

Ἡ Ἑλλάδα, χάνοντας τό οἰκουμενικό της πρόσωπο καί ξεκομμένη ἀπό τίς ἱστορικές ἀληθινές της ρίζες, πού δέν εἶναι μόνο ἡ μινωική, ἡ μυκηναϊκή καί ἡ κλασσική Ἑλλάδα ἀλλά καί οἱ συνέχειές τους, δηλαδή ὁ ἑλληνιστικός πολιτισμός καί ἡ Ρωμοσύνη, πού ὕμνησαν οἱ Ρίτσος, Ἐλύτης καί Θεοδωράκης, ἔχασε τό ἴδιο της τό πρόσωπο καί καλύφθηκε ἀπό ἓνα προσωπεῖο τεχνητό, πού κατασκεύασε μιᾶ ἐρμηνεῖα κάποιων κέντρων διαφωτισμοῦ καί ἐξουσίας τῆς Δύσης.

Γιά τήν Ἀγγλική Λαῖου τήν ἀξέχαστη Ἑλληνίδα Βυζαντινολόγο «Τό Βυζάντιο εἶναι κάτι τό ξεχωριστό ἀλλά δέν εἶναι κάτι τό ἐξωτικό» εἶναι μιᾶ πραγματικότητα.

Τελειώνοντας ἄς κρατήσουμε ζωντανά τά λόγια τῆς Ἑλένης Ἀρβελέρ «εἴμαστε ὅλοι Βυζαντινοί» καί τῆς Τζούντι Χέριν: «Τό Βυζάντιο συνεχίζει καί ζεῖ. Εἴμαστε ὅλοι παιδιά τοῦ Βυζαντίου».

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΕΚΗΣ,
Καθηγητής τῆς Χειρουργικῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΡΙΣΙΣ ΠΟΛΥΚΥΜΑΝΤΟΣ - ΚΡΙΣΙΣ ΑΕΙΩΝ

Νά όμιλήση κανείς καί νά διαπραγματευθῆ διά τό πολυκύμαντον καί τό πολυκύμαντον τῆς κρίσεως τῆς σημερινῆς κοινωνίας εἰς τήν χώραν μας καί τό ἔξωτερικόν, πρὸς ὅλους τοὺς τομεῖς γενικά ἴσως ἢ μᾶλλον ἀσφαλῶς κινεῖται εἰς κοινόν τόπον. Ἐναντιλέκτως κομίζει «γλαύκας εἰς Ἀθήνας». Εἶναι ὡστόσον ἀναγκαῖον νά τό πράττη ὁ καθείς ἐκάστοτε.

Καί ἄλλοτε εἶχαμεν τονίσει —τό τονίζουν διακεκριμένοι ἄλλως τε ἐκπρόσωποι τοῦ πνεύματος καί ἰδίως τό περιοδικόν «Ἀκτίνες»— ὅτι τά πράγματα καθ' ὄλην τήν ἑλληνικήν κοινωνίαν παρουσιάζουν μίαν πολύ δυσμενῆ εἰκόνα καί ἐμφανίζουν μίαν περιέργον ἔκφρασιν.

Ἐρωτῶμεν καί διερωτῶμεθα πῶς μέσα εἰς τό 2010 μ.Χ. ἡ δοξασμένη πατρίδα μας περιῆλθε εἰς αὐτό τό σημεῖον γενικωτέρας παρακμῆς καί ἀποσυνθέσεως.

Καί ὅμως ἡ Πατρίδα μας —αὐτό ἔχει ἀποδείξει κατά τήν τρισχιλιετή πορείαν της— εἶχε ἀπειρίαν καί πλησμονήν δυνατοτήτων καί ἔχει τήν ἰσχύν νά ξεπεράσῃ μύρια δεινοπαθήματα.

Ποῦ ὀφείλεται ἡ ὄλη κακοδαιμονία; Ἀσφαλῶς, ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι ὀφείλεται εἰς τήν παράβασιν τῶν ἀξιών καί τήν ὑποβάθμισιν τῶν ἰδανικῶν τοῦ πνεύματος. Καί ἡ εὐθύνη τῆς ὄλης παρακματικῆς καταστάσεως ἀνήκει εἰς ὅλους μας ἀνεξαιρέτως καί συλλογικῶς. Ἀλλά μέγα ποσοστόν εὐθύνης ἀνήκει

εἰς τοὺς πάσης φύσεως ταγοὺς καί κυρίως εἰς τοὺς πολιτικούς μας. Αὐτοὶ οἱ πολιτικοὶ μας ὄλων τῶν ἀποχρώσεων ὑπόσχονται εἰς τοὺς ψηφοφόρους τά πάντα, δέν λέγουν πλήρως τήν ἀλήθειαν εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐκ προθέσεως διά τά πραγματικῶς συμβαίνοντα καί ὅταν ἀναλαμβάνουν τήν ἐξουσίαν βλέπουν ἀπηνῆ τήν πραγματικότητα καί ἀποθέτουν τά βάρη εἰς τόν λαόν. Μή λησμονοῦμεν ὅτι καί οἱ πολιτικοὶ μας ἄρχοντες εἶναι γέννημα τοῦ λαοῦ, πού τοὺς ἀναδεικνύει. Ἡ ἔννοια τοῦ γνησίου τείνει νά ἐξαδυνατισθῆ ὑπ' εὐθύνη κάποιων παραγόντων, πού ἔχουν καί ἠγετικήν θέσιν εἰς τήν πολιτείαν καί τήν κοινωνίαν. Ἐπί πολλά χρόνια βλέπομεν ὅτι κάποιοι ταγοὶ «τεχνοκράτες», πολλοὶ πολιτικοὶ καταγίνονται ἐπιμόνως μέ τήν ἀνίερρον τακτικήν νά ἀκυρώσουν τό πατριωτικόν συναίσθημα, νά ἀποκόψουν τόν λαόν μας ἀπό τά ριζώματά του καί νά τόν «ἐξευρωπαΐσουν» ἐσπευσμένως καί βιαίως. Ἡ ἐποχή μας κατήντησε ἐφιαλτική. Γνωστόν περιοδικόν ἐπίσης ἀντέγραφε πρὸ καιροῦ χαρακτηριστικᾶ: «Ἐφιλακτική κατάντησε ἡ ἐποχή μας. Ὁ τρόμος, ἡ ἀγωνία συνοδεύει τόν σύγχρονον ἄνθρωπον σέ κάθε του βῆμα, ὄχι μόνο τήν ἡμέραν ἀλλά καί τή νύχτα. Πολλές οἱ αἰτίες. Μιά ἀπό αὐτές τίς δημιουργεῖ ὁ ἴδιος, ὅταν γίνεται ἐκούσιος δέκτης καί ἀποδέκτης τῶν ἀρρωστημένων μηνυμάτων τῶν ΜΜΕ. Ὁμάδα ψυχολόγων τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀριζόνα στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες μελέτησε 200 περιπτώσεις

ένηλίκων ατόμων και ανακάλυψε, ότι οι εκατό από αυτούς έβλεπαν, τουλάχιστον μιά φορά τόν μήνα κάποιο τρομακτικό όνειρο. Τό συμπέρασμα τών έρευνητών ηταν ότι οι ένηλικες βλέπουν έφιάλτες πιό συχνά από τά παιδιά και ότι τά άσχημα όνειρα ταλαιπωρούν όχι μόνο τούς νευρικούς άνθρωπους αλλά και τούς ηρεμους. Τώρα τί θα έδειχνε μιά ανάλογη έρευνα στή χώρα μας; Μά χρειάζεται έρευνα για νά διαπιστώσει τούς έφιάλτες αυτούς;» («Εφιαλτική Έποχή» Περιοδικό «Ζωή» 23 Σεπτεμβρίου 2010, φ. 4219, σελ. 144).

Διαπιστώνομεν διαρκώς έσμόν πτυχών τής πολυκυμάντου κρίσεως. Τά συμπτώματα είναι άρκετά και πολύ άνησυχητικά.

Πρό μηνών άνεφέρθη διά τοῦ Τύπου μέ ποικίλα σχόλια ότι ή καθηγήτρια κ. Θάλεια Δραγώνα, και τέως ειδική Γραμματεῦς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας και μάλιστα εις τόν τομέα Ὁμογενῶν και «Διαπολιτισμικῆς Ἐκπαίδευσης τῆς Νέας Γενεᾶς» μέ τό βιβλίον τῆς: «Τί εἶν' ή πατρίδα μας;» έπιζητεῖ νά αποδομήσει τήν έννοιαν έθνος και πατρίδα. Εἰς αὐτό τό πόνημά τῆς ή κ. Εἰδική Γραμματεῦς έπιχειρεῖ νά άμφισβητήσῃ ὅσα έπετέλεσε ὁ Ἑλληνικός Λαός κατά τήν διάρκειαν αἰώνων. Γενναία φωνή διαμαρτυρίας ὑψώθη από τόν συνθέτην και διαπρεπή Μουσικόν Μίκη Θεοδωράκη. Μέ έκτενές άρθρον του ὁ Μ. Θεοδωράκης εις πολλῆς κυκλοφορίας Ἀθηναϊκῆν Ἐφημερίδα δίδει άπάντησιν ήχηράν: «Σταματήστε κ. Δραγώνα, γράφει, νά σκοτώνετε τήν ψυχή μας... Σταματήστε αὐτήν τήν έστρατείαν πού μόνον δεινά θα φέρει στόν λαό μας. Ἐπιχειρεῖτε νά κατεδαφίζετε τίς ιδέες πού συμβολίζουν οι λέξεις Ἑλλάδα, Πατρίδα, Ἐλευθερία. Ἐχετε πανίσχυ-

ρους φίλους στά ΜΜΕ... Βαφτίζετε έθνοκεντρισμό τήν ξεχωριστή πίστη, άκόμα και τόν θαυμασμό πού μπορεί νά έχει ένας λαός για τήν ιστορία και τόν έαυτό του. Τίς ξένες έπεμβάσεις πού αλλοίωσαν τήν έθνική ζωή μας τίς θεωρεῖτε σχεδόν άνύπαρκτες και πρόσχημα για νά καλύψουμε τίς δικές μας —ύπαρκτές βεβαίως— άδυναμίες. Τήν ιδιαιτερότητα τών άγώνων μας ειδικά στόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τήν άποκαλεῖτε σωβινισμό, πράξη έθνική προς τούς άλλους και τή θεωρεῖτε γενεσιουργό αίτια ξενοφοβίας. Τήν υπερηφάνεια μας για τά κατορθώματα τών άρχαίων Ἑλλήνων τά βαφτίζετε έθνικισμό και ιστορική αὐταπάτη».

Ἡ άπόπειρα αὐτή και ή όποιαδήποτε άλλη παρομοία προσπάθεια, νομιζόμεν, ότι «πρός κέντρα λακτίζει».

Πρό καιροῦ επίσης σχολικόν έγχειρίδιον τῆς Ἱστορίας Γ' Γυμνασίου άνέφερε ότι οι Ἑλληνες διεκδικούσαν τά Ἴμια από τούς Τούρκους ένῶ άκριβῶς τό αντίθετον συνέβαινε, δηλαδή ή Τουρκία τῆ έπινεύσει άτυχῶς τῆς Ὑπερδυνάμεως τοῦ Ἀτλαντικοῦ διεκδικούσε τήν κυριότητα τών νησίδων Ἴμια από τήν Ἑλλάδα. Ἐντεῦθεν και ή σοβαρά κρίσις τών Ἴμιων τόν Ἰανουάριον τοῦ 1996.

Μέ άμεσον πρωτοβουλίαν ὁμως τῆς Ὑπουργοῦ Παιδείας κ. Α. Διαμαντοπούλου έγινε διόρθωσις τοῦ έπιμάχου σημείου εις τό σχολικόν έγχειρίδιον προς άποκατάστασιν τῆς Ἱστορικῆς αληθείας.

Πρό έβδομάδων σάlon προεκάλεσαν άποκαλύψεις ότι μελετᾶται ή κατάργησις τών Ἀρχαίων εις τό Γυμνάσιον και τό Λύκειον και τών θρησκευτικῶν εις Λύκειον. Ὡστόσοσόν ή διδασκαλία τῆς Ἱστορίας μας εις Λύκειον διασώζεται.

Αυτή ή πολυσχιδής κρίσις, πού φανερώνει μίαν κοινωνίαν, πού έγγίξει τά όρια τής χρεωκοπίας τής, έχει περιλάβει και τήν ύπόστασιν τής πατρίδος, τήν διακύβευσιν αυτού τοῦ έλληνικοῦ πατριωτισμοῦ. Τοῦτο καθίσταται έντονώτερον εἰς τήν σημερινήν Ἑλλάδα. Ἀπό πολλῶν δεκαετιῶν συνεκροτήθη ή περιφανής «Κοινή Ἀγορά», από τήν όποίαν προήλθε ή «Εὐρωπαϊκή Κοινότητα» ή ή «Εὐρωπαϊκή Ἐνωση», ή όποία αριθμεῖ ήδη 27 μέλη. Κυρίως πρόκειται περί Οἰκονομικῆς Ἐνώσεως και Συνεργασίας. Ἀτυχῶς όμως έχομεν ως επακόλουθον παρεμβάσεις, εἰσχωρήσεις και μεταλλάξεις επί τοῦ πατριωτικοῦ ήθους και «συνειδότος» τῶν πολιτῶν τῶν κρατῶν-μελῶν τής Ε.Ε. μέ περαιτέρω συνέπειαν νά παραβλάπτεται τό πατριωτικόν συναίσθημα ως βίωμα φυσιολογικόν. Εἰς τήν Ἑλλάδα ή πραγματικότης αυτή, πού έχει βάρος μακραινῶς ιστορίας, γίνεται περισσότερον αἰσθητή.

Τό πρόσωπον κάθε ανθρώπου εἶναι ιερόν. Αὐτήν τήν ιερότητα τοῦ προσώπου λυμαίνεται ή πολλαπλή και πολυμερής κρίσις, ένῶ ή ιστορία και ή παράδοσις επί αἰῶνας τήν εἶχαν διασφαλίζει. Αὐτή ή ιερότης λοιπόν δέχεται πλήγμα σήμερα και τό πρόσωπον τῶν πολιτῶν έν ὀνόματι μιᾶς κινδυνώδους συλλογικότητος τείνει νά ἀλλοιωθῆ από τόν «άναιδῆ» και «ἀπαιτητικό» οἰκονομικόν «άνθρωπον», ὥστε ό κάθε πολίτης, άνδρας και γυναῖκα τής ήμεδαπῆς και τής ἀλλοδαπῆς νά καταστῆ μονάδα και νά μείνη ἀριθμός. Εἰς ὅλα τά κράτη τής Εὐρώπης ἴσως και τῶν ἄλλων Ἠπειρῶν και εἰς τήν χώραν μας ἰδιαιτέρως τά ἀποσυνθετικά συμπτώματα ήθικῆς φθορᾶς τής ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως εἶναι έκδηλα και έμφανῆ. Ὅποτε

έρωτῶμεν σαφῶς: εἰς τήν Πατρίδα μας, παρά τά φανερά ή μή μειονεκτήματά τής, εἶναι δυνατόν νά παγιωθῆ και νά επικρατήσῃ **ὑπαρξιακή** ἀμνησία τοῦ πνευματικοῦ, ήθικοῦ «κληρονομικοῦ» κώδικος και τής ὅλης πολυδυνάμου παραδόσεώς μας;

Βεβαίως, οἱ διάφοροι ήθικοί «κερδοσκόποι» ἐπιδιώκουν νά ἐφαρμόσουν οἰκονομικήν δυσπραγίαν και νά ἐπιφέρουν κυρίως ἀπώλειαν τής ιστορικῆς μνήμης εἰς τούς Εὐρωπαϊκούς λαούς και πιό πολύ εἰς τήν Ἑλλάδα.

Δέν θά πρέπει ό λαός μας πέρα από τίς οἰκονομικές θυσίες νά προασπίσῃ τήν θρησκευτικήν, τήν κοινωνικήν και ἔθνικήν του συνειδησιν;

Πάντως έχομεν τήν πεποίθησιν ότι ή Ἑλλάς, τής όποίας «ἀείποτε πενία σύντροφός ἐστίν» κατά τόν Ἡρόδοτον, σήμερα ἀντέχει ἀκόμη εἰς τήν πίεσιν τῶν καιρῶν και εἰς τήν ἐπιδρομήν τής παγκοσμιοποίησης. Ἄν και πολεμοῦνται Ὁρθοδοξία, γλώσσα ἑλληνική, παράδοσις αἰῶνων, ἔθνος και πολιτισμός τής ή Ἑλλάς δρᾶ και διαθέτει πνευματικές δυνάμεις, χωρίς έντυπωσιασμούς, ὥστε νά προχωρήσῃ. Ἀνθίσταται εἰς τήν ἀπόπειραν ἐπιβολῆς **Ἐπαρξιακῆς ἀμνησίας**. Εἶναι ή Πνευματική Ἑλλάς ἔστω και ὡς μειοψηφία, πού πολιτεύεται μέ μέτρον, σύνεσιν και ἀποκρούει τίς προσβολές ἀνιέρων ἐξωγενῶν παραγόντων κατά τής ταυτότητος τῶν πολιτῶν ὀλιγοπληθοῦς χώρας μας.

Ἄναντιρρητῶς τής σημερινῆς πολυσχιδοῦς κρίσεως εὐαίσθητος ἀποδέκτης εἶναι ή νεολαία μας. Πάντοτε και ἰδιαιτέρως σήμερα οἱ νέοι μας ἀντιμετωπίζουν, ὅπως και ἄλλοτε έχει γραφῆ, κρίσιμα ὑπερξιακά και ὄντολογικά, ήθικά και μεταφυσικά προβλήματα.

Τό θέμα νεολαία είναι πάντοτε επίκαιρον. Όρθως τονίζεται ότι είναι τεράστιον και «εις τό διηνεκές» συζητούμενον και εξεταζόμενον. Θά πρέπει νά επαναλάβη κανείς τήν σκέψιν και νά αναδείξη τήν εικόνα, ότι ή νεολαία δέν άνήκει εις μίαν κοινωνικήν τάξιν, ούτε αποτελεί μίαν μερίδα του συνόλου. Άκόμη και ότι ή νεανική περίοδος δέν είναι μόνιμος κατάστασις του ανθρώπου.

Μέ τήν επίτασιν τής πολυειδοῦς κρίσεως, έρωτᾶ κανείς, πού βαδίζουν οί νέοι μας; Πώς θά ζήσουν αύριον τά παιδιά μας, μέσα εις αυτό τό έπιτεινόμενον και όγκούμενον φθοροποιόν, όχι μόνον οικονομικόν και δημοσιονομικόν, αλλά και ήθικόν κλίμα; Μέ ποιά ιδανικά και αξίες θά όπλισθοῦν τά σημερινά παιδιά, άγόρια και κορίτσια, διά νά άνταπεξέλθουν εις τόν άκμονα τών δυσκόλων καιρῶν; Ήδη ό καθείς διαπιστώνει ότι πολλοί νέοι άνεξαρτήτως οικονομικής και μορφωτικής στάθμης και έπιπέδου έκτρέπονται εις καταστάσεις και ένεργήματα καταστροφικά (άλοόλ, κάπνισμα, ναρκωτικά και άλλα).

Όντως, θά έρωτήση πάλι κανείς, τά νεαρά άτομα τής πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνας — ήδη παρήλθε και αυτή— χαιρόνται τήν άγάπην, τήν λυσιτελή έπικοινωνίαν, τήν σωστήν δημιουργίαν; Ή ψυχή των πληροῦται χαρᾶς και ικανοποίησεως ή γέμει πικρίας, άπογοητεύσεως και δυσαρεσκείας; Και άν κατά τό πλείστον συμβαίνουν τά δεύτερα, ποίος έχει τήν ευθύνην; Ή άποσυνθετική και ή παραβατική νοοτροπία και πρακτική πλείστων νέων δέν όφείλεται και εις τό ίδικόν μας άρνητικόν παράδειγμα; Ποιοί είναι οί δημιουργοί τής

έν γενεί ισχυρᾶς και πολυειδοῦς κρίσεως;

Σκάνδαλα, κλοπές, ληστείες, έγκλήματα διαρκρῶς αναγγέλλονται από τά ΜΜΕ κατά κόρον και έμφαντικά. Δυστυχῶς άρκετοί «ευφύεστατοι» πανεπιστημιακοί, πολιτικοί, διανοηταί, δημοσιογράφοι και λοιποί έφρόντισαν νά άποψιλώσουν τά νέα παιδιά μας από τήν οῦσίαν τών αξιῶν και του πνευματικού πολιτισμοῦ.

Ή όλη υπόθεσις άποδόσεως ευθυνῶν διά τήν πολιτικήν, άντικοινωνικήν, άποκρουστικήν και τήν έν γενεί άρνητικήν συμπεριφοράν τών νέων ανθρώπων κατά μέγα ποσοστόν «μπερδεύεται». Ό έπικαταλογισμός τής ευθύνης άνήκει εις όλους μας και βαρύνει.

Είναι άληθές και όλοφάνερον ότι ή όλη ένσκήψασα οικονομική κρίσις, άπώτοκος τής ήθικής και τής πνευματικής κρίσεως έχει δημιουργήσει ρήγματα εις τήν συνείδησιν τών ανθρώπων και κυρίως τών νέων. Είναι καιρός πλέον νά γίνη ή **λυτρωτική** υπέρβασις. Οί πάντες συμφιλωμένοι μέ τους έαυτούς των όφείλουν νά ψαύσουν τήν έλπίδα, έξω από τήν γοητείαν του μηδενός και του τίποτα, νά υπεркеράσουν τίς «φωνές» και τίς «γνωματεύσεις» τών «σπουδαίων», τών «παιδευμένων», τών «φημισμένων» τής νοσηρᾶς έποχής μας. Άπαιτεΐται ή στροφή προς τήν διδαχήν του πνεύματος και τής Ίστορίας, προς τήν διδαχήν τής Όρθοδοξίας διά νά ανακάμψη ό σύγχρονος άνθρωπος και ό σημερινός Έλλην.

Αυτή ή ιερά έλπίδα χορηγεί τήν μεταφυσικήν στέγην πού άνοίγει τήν άληθινήν πορείαν μας.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ,
Φιλόλογος-τ. Λυκειάρχης

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, δυὸ χιλιάδες δέκα, ἀπὸ τὴν Γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλὰ τί εἶναι τὰ δέκα καὶ τὰ δυὸ χιλιάδες δέκα χρόνια, ὅταν μιλάμε γιὰ τὸν Θεό; Ὅταν κάποιοι ἀστρονόμοι μιλοῦν γιὰ δισεκατομμύρια χρόνια τῶν ἀστρικῶν συστημάτων; Ὅταν ἀναφερόμαστε στὴν αἰωνιότητα;

Ὅμως καὶ τὰ δευτερόλεπτα ἔχουν σημασία, ὅταν λάβουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἐλάχιστος χρόνος πού χρειάστηκε στὸν ληστή (τὸν συσταυρωθέντα τῷ Ἰησοῦ) γιὰ νὰ πῆ τό «μνήστητί μου Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου», τοῦ ἐξησφάλισε τὸν Παράδεισο.

Ἐν τούτοις, ὑπάρχουν σκεπτόμενοι ἄνθρωποι πού μποροῦν (ἔτσι λένε τοῦλάχιστον) νὰ ζοῦν χωρὶς Θεό. Τό θεωρῶ παράλογο. Μπλέκονται σέ τέτοια ἀξεπέραστα προβλήματα (ἐάν δέν ἔχουν ἀχρηστέψει τὴν σκέψι τους), πού ἀποκλείεται νὰ βροῦν ἄκρη. Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἀπορῶ πῶς Ἑλβετοὶ ἐπιστήμονες (ὅπως διαβάσαμε στὸν τύπο), εἶπαν ὅτι θὰ δημιουργήσουν ἕνα καινούργιο κόσμον, χωρὶς Θεό. Πρὶν ἀρχίσει ὅμως τό πείραμα, ἔκαναν πίσω. Δέν ἦταν φαίνεται τόσο εὐκόλο ὅσο ἐνόμισαν. Καὶ μᾶς εἶπαν ἀπλῶς ὅτι τό πείραμα ἀναβάλλεται. Εὐτυχῶς. Διότι μέ τοὺς μαθητευομένους αὐτοὺς μάγους, θὰ μπορούσαμε νὰ δοῦμε ὄχι δημιουργία νέου κόσμου, ἀλλὰ καταστροφή καὶ τοῦ ὑπάρχοντος.

Ἄλλὰ ἄς ἀφήσωμε τὰ μεγάλα θέματα τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, πού ἡ Ἀγία Γραφή περιγράφει τόσο ἀπλᾶ (καὶ

εἶπεν ὁ Θεός «γεννηθῆτω φῶς» καὶ ἐγένετο φῶς) καὶ ἄς ἔλθουμε στὸν ἴδιον Θεό πού ἔγινε ἄνθρωπος. Τὴν γέννησή του. Ὅχι μέσα σέ χρυσοστόλιστα παλάτια, οὔτε κἂν σ' ἕνα ἀπλό σπίτι ἀλλὰ σέ μιά φάτνη, διότι «οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύμματι». Τὰ θαύματά του (εἶπε καὶ ἐγένετο), ὅπως ἄξιζε σ' ἕνα Θεό. Τὸν θάνατό του (ἡ γῆ ἐσεισθη καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη). Καὶ οἱ μὲν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι (οἱ μορφωμένοι, πού ἤξεραν τὸν Νόμον) τὸν ἐγλεύαζαν (εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ κατὰ βῆθι ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ). Ὁ Ρωμαῖος ὅμως ἐκατόνταρχος, ἰδὼν τὰ γενόμενα, εἶπεν: «Ἀληθῶς, Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος».

Ἀπὸ τότε πού γεννήθηκε ὁ Χριστός, πέρασαν δυὸ χιλιάδες δέκα χρόνια. Καὶ ἐν μέσῳ συνεχῶν ἀμφισβητήσεων, ζῆ καὶ βασιλεύει. Ὅχι σέ παλάτια, ὡς ἄρχων καὶ δεσπότης, ἀλλὰ στίς καρδιές τῶν πιστῶν. Καὶ ὄχι μόνο τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγάλων. Τῶν κορυφαίων ἐπιστημόνων πού ἔθεσαν τὰ θεμέλια τῶν ἐπιστημῶν. Γιὰ νὰ μὴ μπορῆ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πίστις εἶναι πράγματα ἀσυμβίβαστα.

Σέ λίγο καιρὸ θὰ ἐορτάσωμε, στίς λαμπροφώτιστες ἐκκλησιές μας τὴν γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ἄγγελοι θα τὸν δοξολογοῦν μέ τοὺς ποιμένες. Οἱ μάγοι, οἱ σοφοὶ ἀστρονόμοι τῆς Ἀνατολῆς, θὰ συνοδοιποροῦν μέ ὄδηγὸ τό ἀστέρι, γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν. Ὅδοιπόροι κι ἐμεῖς πρὸς τὴν φάτνη, ἄς ἐνώσουμε τὸν ὕμνον καὶ τὴν δοξολογία μας: «Δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη παιδίον νέον ὁ πρὸ αἰώνων θεός».

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΜΒΥΣΗΣ (1919-2010)

Τόν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἐξεδήμησε εἰς Κύριον ὁ ποιητής Νικόλαος Καμβύσης. Ὁ Ν.Κ. σταδιοδρόμησε ὡς διδάσκαλος στήν δημοσία Ἐκπαίδευση, ἐνῶ παράλληλα ἐκαλλιέργησε τό ποιητικό τάλαντο, τό ὅποιον ἔθεσε σέ ὑγιεῖς βάσεις ὅπως ἡ τέχνη γιά τόν ἄνθρωπον καί ὄχι ἡ τέχνη γιά τήν τέχνη.

Ἐμφανίζεται τό πρῶτον στά νεοελληνικά χριστιανικά γράμματα στό ὑπ' ὄψη περιοδικόν «Ἀκτίνες» τό ἔτος 1947 μέ τό ποίημά του ὁ «Λυτρωτής» (σελ. 369) γιά νά συνεχίσει αὐτοῦ τοῦ εἶδους τήν συνεργασία μέχρι καί τό ἔτος 1988, δημοσιεύοντας 82 ποιήματα.

Εἶναι ἡ ἐποχή στά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ ἔτους 1940, ὅπου στίς στήλες τοῦ περιοδικοῦ φιλοξενεῖται μία ποιητική παραγωγή ἀπό νέους τότε ποιητές, οἱ ὅποιοι ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἦσαν μέλη τῶν λογοτεχνικῶν κύκλων τῆς «Δαμασκοῦ» ὑπό τήν πνευματικήν καθοδήγηση τοῦ λογίου ἱατροῦ ἀειμνήστου Σοφοκλῆ Χατζηδάκι.

Ἄναφέρουμε ἐνδεικτικά τούς Ἄντων Ζαχαρόπουλον, Ἑλένη Καριτᾶ, Ἰωάννη Καχριμάνη, Χαρά Κρίσπου, Ἅγι Φλογέρα, Ἰωσήφ Κυπριανόν, Ἐλευθέριον Μάινα, Στέφανον Μπολέτση, Ἄ. Στουρίτη (Ν. Μαστροαγιαννόπουλον), Νικόλαον Τυλλιάδον. Καρπός αὐτῆς τῆς

ποιητικῆς συντροφιάς ὑπῆρξε καί μία ποιητική ἀνθολογία, προοριζομένη γιά παιδιά μέ τόν τίτλον τό τραγούδι τοῦ παιδιοῦ (ἐκδόσεις Δαμασκός).

Ἡ ποιητική αὐτή δημιουργία ἡ ὁποία ἔλαβε ἀρχήν ἀπό τά πρῶτα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ μέ τόν Γ. Βερίτη μέ τό ποίημά του «Πασχαλινό» ἔτος 1938 γιά νά διακοπεῖ σύντομα μέ τόν πρόωρον θάνατόν του (1948), εἶχε συνέχεια ἀπό τήν πλειάδα τῶν Χριστιανῶν ποιητῶν τούς ὁποίους ἀναφέραμε καί ἡ ὁποία ἐπλούτισε τήν σύγχρονη χριστιανική γραμματεία μέ ποιήματα, στά ὁποῖα διακρίνεται ἡ διάθεση τῶν δημιουργῶν των νά θέσουν τήν τέχνη των στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ καί ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ στήν ὑπηρεσία τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, γιά νά ὀδηγήσουν τά βήματά των στόν Χριστόν.

Ο ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ

Τό κοινοβούλιον ἐψήφισε προσφάτως νόμον γιά τήν ἀπαγόρευση τοῦ καπνίσματος στούς δημοσίους χώρους, πρᾶγμα τό ὅποιον ἔχει υἱοθετηθεῖ καί ἀπό πολλές ἄλλες χῶρες στό ἐξωτερικό γιά τήν προστασία τῆς ὑγείας τοῦ μὴ καπνίζοντος κοινοῦ, τῶν λεγομένων παθητικῶν καπνιστῶν.

ΣΧΟΛΙΑ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΜΒΥΣΗΣ (1919-2010)

Τόν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἐξεδήμησε εἰς Κύριον ὁ ποιητής Νικόλαος Καμβύσης. Ὁ Ν.Κ. σταδιοδρόμησε ὡς διδάσκαλος στήν δημοσία Ἐκπαίδευση, ἐνῶ παράλληλα ἐκαλλιέργησε τό ποιητικό τάλαντο, τό ὁποῖον ἔθεσε σέ ὑγιεῖς βάσεις ὅπως ἡ τέχνη γιά τόν ἄνθρωπον καί ὄχι ἡ τέχνη γιά τήν τέχνη.

Ἐμφανίζεται τό πρῶτον στά νεοελληνικά χριστιανικά γράμματα στό ὑπ' ὄψη περιοδικόν «Ἀκτίνες» τό ἔτος 1947 μέ τό ποίημά του ὀ «Λυτρωτής» (σελ. 369) γιά νά συνεχίσει αὐτοῦ τοῦ εἴδους τήν συνεργασία μέχρι καί τό ἔτος 1988, δημοσιεύοντας 82 ποιήματα.

Εἶναι ἡ ἐποχή στά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ ἔτους 1940, ὅπου στίς στήλες τοῦ περιοδικοῦ φιλοξενεῖται μία ποιητική παραγωγή ἀπό νέους τότε ποιητές, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἦσαν μέλη τῶν λογοτεχνικῶν κύκλων τῆς «Δαμασκοῦ» ὑπό τήν πνευματικήν καθοδήγηση τοῦ λογίου ἱατροῦ ἀειμνήστου Σοφοκλή Χατζηδάκι.

Ἐναφέρουμε ἐνδεικτικά τούς Ἀντώνη Ζαχαρόπουλον, Ἐλένη Καριτᾶ, Ἰωάννη Καχριμάνη, Χαρά Κρίσπου, Ἄγι Φλογέρα, Ἰωσήφ Κυπριανόν, Ἐλευθέριον Μάινα, Στέφανον Μπολέτη, Ἀ. Στουρίτη (Ν. Μαστρογιαννόπουλον), Νικόλαον Τυλλάδον. Καρπός αὐτῆς τῆς

ποιητικῆς συντροφιάς ὑπῆρξε καί μία ποιητική ἀνθολογία, προοριζομένη γιά παιδιά μέ τόν τίτλον τό τραγούδι τοῦ παιδιοῦ (ἐκδόσεις Δαμασκός).

Ἡ ποιητική αὐτή δημιουργία ἡ ὁποία ἔλαβε ἀρχήν ἀπό τά πρῶτα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ μέ τόν Γ. Βερίτη μέ τό ποίημά του «Πασχαλινό» ἔτος 1938 γιά νά διακοπεῖ σύντομα μέ τόν πρόωρον θάνατόν του (1948), εἶχε συνέχεια ἀπό τήν πλειάδα τῶν Χριστιανῶν ποιητῶν τούς ὁποίους ἀναφέραμε καί ἡ ὁποία ἐπλούτισε τήν σύγχρονη χριστιανική γραμματεία μέ ποιήματα, στά ὁποῖα διακρίνεται ἡ διάθεση τῶν δημιουργῶν τῶν νά θέσουν τήν τέχνη τῶν στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ καί ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ στήν ὑπηρεσία τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, γιά νά ὀδηγήσουν τά βήματά τῶν στόν Χριστόν.

Ο ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ

Τό κοινοβούλιον ἐψήφισε προσφάτως νόμον γιά τήν ἀπαγόρευση τοῦ καπνίσματος στούς δημοσίους χώρους, πρᾶγμα τό ὁποῖον ἔχει υἰοθετηθεῖ καί ἀπό πολλές ἄλλες χώρες στό ἐξωτερικό γιά τήν προστασία τῆς υἰείας τοῦ μή καπνίζοντος κοινού, τῶν λεγομένων παθητικῶν καπνιστῶν.

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Σέ αυτή τήν έορταστική «Στήλη τής μουσικῆς», θά «περιγηθοῦμε» στή μουσική παράδοση τής Κεντρικῆς Εὐρώπης γιά μιá σύντομη γνωριμία μέ περιπτώσεις πού ἔχουν συνδεθεῖ μέ τή περίοδο τῶν Χριστουγέννων καί τής Πρωτοχρονιάς.

«ΟΡΑΤΟΡΙΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ» ΤΟΥ J. S. BACH

Τό ἔργο αὐτό, ἔχει ὡς βάση τά ἀποπάσματα πού ἀναφέρονται στό γεγονός τής Γεννήσεως ἀπό τά Κατά Λουκά καί Ματθαῖον Εὐαγγέλια. Περιλαμβάνει ἕξι καντάτες (μέρη) οἱ ὁποῖες ἐκτελοῦνται ὡς ἑξῆς: οἱ τρεῖς πρῶτες τήν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, ἡ τέταρτη τήν ἡμέρα τής Πρωτοχρονιάς, ἡ Πέμπτη τήν πρώτη Κυριακή τοῦ χρόνου καί ἡ ἕκτη τήν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων.

Ὁ Μπάχ ἦταν συνθέτης τής πράξης. Τά περισσότερα ἔργα του τά ἔγραψε ἐπειδή ὑπῆρχε ἀνάγκη, ἀλλά κυρίως γιά νά ἐμπλουτίσει τίς Ἀκολουθίες τής Λουθηρανικῆς ἐκκλησίας, τής ὁποίας ὑπῆρξε ἰδιαίτερα πιστό μέλος. Ἀπό τήν ἐξαιρετική βιογραφία του, τήν ὁποία ἔγραψε ἡ σύζυγός του, Ἄννα Μαγκνταλένα Μπάχ, ἀνακαλύπτουμε ἕναν ἄνθρωπο τοῦ ὁποίου ἡ ζωή ἦταν ὀλοκληρωτικά ἐμπνευσμένη ἀπό τίς ὑπέροχες χριστιανικές ἀξίες καί δοσμένη πρὸς τόν Δημιουργό του, χωρίς ἠθικές δυσαρμονίες, ὅπως τοῦ ἄρεσε νά ἐπαναλαμβάνει. «Ἡ πίστη του ἦταν κάτι

κρυμμένο μέσα του, πού δέν ἐρχόταν πάντοτε στήν ἐπιφάνεια, ἀλλά ἦταν ἐμπρὸς του καί ποτέ δέ ξεχνοῦσε» ἔγραψε ἡ σύζυγός του. Ἐξ ἄλλου, δέν ἦταν λίγες οἱ φορές πού τόν εἶχε δεῖ κρυφά ἡ Ἄννα Μαγκνταλένα, νά συνθέτει θρησκευτικά ἔργα μέ δάκρυα στά μάτια. Αὐτή ἡ ἀφοσίωσή του στόν Χριστό καί στήν ἐκκλησία, φαίνεται νά διαπερνᾶ τό σύνολο τῶν ἔργων του - ξεχνοῦσε καί τελείωνε κάθε σύνθεση προσευχόμενος πρὸς τόν Κύριο!

Τό Ὁρατόριο τῶν Χριστουγέννων, εἶναι ἕνα ἀπό τά δημοφιλέστερα ἔργα τοῦ Μπάχ ἐξ ἀφορμῆς τής ἀπλότητάς του καί τοῦ εὐλαβικοῦ λυρισμοῦ πού γεμίζει ἀπό τή πρώτη κιόλας νότα μέ θεία ἔξαρση τίς καρδιές τῶν χριστιανῶν. Ὁ Μπάχ ἐναλλάσσει τά χορωδιακά μέλη, πού ἀντιπροσωπεύουν τά πλήθη τῶν πιστῶν, καί τά μέρη τῶν σολίστ πού ἀντιπροσωπεύουν τήν αὐτοπρόσωπη παρουσία τοῦ κάθε χριστιανοῦ μπροστά στή μεγαλοσύνη τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ.

Ἡ πρώτη καντάτα ἀναφέρεται στό χαρμόσυνο ἄγγελμα γιά τή Γέννηση τοῦ Σωτήρα μας, Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ δεύτερη καντάτα εἶναι πλημμυρισμένη ἀπό τίς ψαλμωδίες τῶν ἀγγέλων καί τῶν ποιμένων. Ἡ τρίτη ἔχει μιá ἰδιαίτερη μεγαλοπρέπεια μέ τίς σάπλιγγες καί τίς θριαμβικές μελωδίες πού ἤχουν, γιά νά ὑποδηλώσουν τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ. Ἡ τέταρτη καί ἡ πέμπτη καντάτα ἐκφράζουν μιá ἰδιαίτερα μετρημένη καί

αύστηρή μελωδική γραμμή, ενώ η έκτη επαναλαμβάνει τό θέμα της πρώτης και τό χαρμόσυνο ἄγγελμα ἀκούγεται παρ-αλλαγμένο μέ πολλαπλασιαστική λαμ-πρότητα πού επαναλαμβάνεται συνέχεια σέ θριαμβική μορφή μέχρι τό τέλος.

«ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ»

Κάθε πρωτοχορονιά τό μεσημέρι (στίς 12 ὥρα Ἑλλάδος), οἱ φίλοι τῆς κλασι-κῆς μουσικῆς σέ ὅλο τόν κόσμο, ἀπο-λαμβάνουν εἴτε ἀπό τίς ραδιοφωνικές συχνότητες, εἴτε ἀπό τή τηλεόρασή τους (ἀπολαμβάνοντας ἔτσι καί τόν ὑπέροχο ἀνθοστολισμό τῆς αἴθουσας), τήν Πρω-τοχορονιάτικη συναυλία μέ τή Φιλαρμο-νική Ὀρχήστρα τῆς Βιέννης. Πρόκειται γιά μιὰ συναυλία καθιερωμένη ἐδῶ καί πολλές δεκαετίες, τήν ὁποία ἔχουν δι-ευθύνει κορυφαῖοι μαέστροι τῆς ἐποχῆς μας. Εἶναι ἓνας ξεχωριστός, αἰσιόδοξος καί ιδιαίτερα ὁμορφος τρόπος νά ξεκι-νᾷ ἡ νέα χρονιά μέ τούς ἥχους μιᾶς ἐξαισίας ὀρχήστρας καί τίς ὑπέροχες μελωδίες τῶν μεγάλων βιεννέζων συν-θετῶν (Γιόχαν Στράους πατέρα καί υ-ιοῦ, Ἔντουαρντ καί Γιόζεφ Στράους, Ὅττο Νικολαί, Γιόζεφ Λάννερ, κ.ἄ.).

Νομίζω ὅμως πῶς θά ἀξίζε μιὰ πολύ σύντομη γνωριμία μέ τήν ὀρχήστρα αὐ-τή, σύμβολο τῆς Αὐστριακῆς πρωτεύου-σας: Ἡ Φιλαρμονική Ὀρχήστρα τῆς Βι-έννης «γεννήθηκε» στίς 28 Μαρτίου τοῦ 1842, μιὰ Δευτέρα τοῦ Πάσχα. «Πατέ-ρας» τῆς ἦταν ὁ θαυμασίος Γερμανός ἀρχιμουσικός καί συνθέτης Ὅττο Νικο-λαί πού ἀγάπησε τή Βιέννη κι ἔζησε ἐκεῖ ὄλα του τά χρόνια διευθύνοντας τήν ὀρχήστρα τῆς περιφέρειας αὐτοκρα-τορικῆς Ὁπερας. Οἱ πρῶτες τῆς συναυ-

λίες δόθηκαν στήν αἴθουσα τῶν τελετῶν τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων τῆς Βιέννης. Οἱ μουσικοί πού ἀποτελοῦν τήν ὀρχή-στρα αὐτή ἀπό τήν ἀρχή τῆς μέχρι καί σήμερα προέρχονται ἀπό τήν Ὁπερα τῆς Βιέννης. Ὁ «χρυσός αἰώνας» τῆς συμπίπτει μέ τόν ἀρχιμουσικό Χάνς Ρί-χτερ, ὁ ὁποῖος γιά 25 χρόνια (1873-1898) ἦταν ὁ ἀνθρωπος πού ἔκανε πα-σίγνωστη τήν ὀρχήστρα σέ ὅλο τόν κό-σμο. Κατόπιν θρυλικοί μουσικοί ἀνα-λαμβάνουν τά ἡνία τῆς: Γκούσταβ Μά-λερ, Ρίχαρντ Στράους (Γερμανός συνθέ-της), Βίλχελμ Φουρτβαίνγκλερ, Ἀρτουῦρο Τοσκανίνι, Χέρμπερτ φόν Κάραγιαν (ὁ ἀρχιμουσικός μέ ρίζες ἀπό τήν Κοζά-νη), Λέοναρντ Μπέρνασταῖν καί πληθος ἄλλων. Ἐκτός τῶν ἄλλων, ἡ Φιλαρμο-νική Ὀρχήστρα τῆς Βιέννης διεκδικεῖ ἐπαξίως καί τόν τίτλο τῆς ἀρχαιότερης δημοκρατικῆς ὀρχήστρας παγκοσμίως, ἀφοῦ ἀπό τή δεκαετία τοῦ 1860 μέχρι καί σήμερα, οἱ μουσικοί τῆς, μέ μυ-στική ψηφοφορία, ἐκλέγουν τόν ἀρχι-μουσικό τους!

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ»

Ἡ παιδική χορωδία τῆς Βιέννης, ἡ ἀρχαιότερη ἴσως χορωδία μέ ἀδιάλειπτη λειτουργία ὡς σήμερα, ιδρύθηκε τήν 7^η Ἰουλίου 1498! Τότε, ὁ αὐτοκράτορας Μαξιμιλιανός ὑπέγραψε τό διάταγμα νά δημιουργηθεῖ στό παρεκκλήσιο τῶν ἀ-νακτόρων τῆς Βιέννης μιὰ χορωδία ἀπό παιδιά 8-14 ἐτῶν. Ἡ δυναστεία τῶν Ἀψβούργων ὑποστήριξε μέ ἐνθουσιασμό τήν Παιδική Χορωδία τοῦ αὐτοκρατο-ρικοῦ παρεκκλησίου. Τά παιδιά αὐτά τῆς Βιέννης ἦταν στήν ἀρχή δώδεκα, ἀργότερα ἔγιναν τριάντα καί τελικά,

κατά τόν 16^ο αιώνα όγδόντα! Μεγάλω-
ναν μαζί σέ ένα μοναστηριακό σχολείο,
συνήθως τών Ίησουιτών, κάτω άπό τήν
ήγεσία ενός μουσικοῦ καί άλλων διδα-
σκάλων πού ήταν υπεύθυνοι γιά τή
σχολική τους μόρφωση. Ό 18^{ος} αιώνας
εὐνόησε πολύ τήν ανάπτυξη τής Παιδι-
κῆς Χορωδίας. Είναι ή εποχή άλλωστε
πού ή Βιέννη άρχίζει νά γίνεται τό
κέντρο τής εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. Με-
ταξύ τών μελών της υπήρξαν καί μεγά-
λοι μουσικοί όπως ό Γιόζεφ Χάιντν κι
ό Φράντς Σοῦπερτ. Μέ τή διάλυση τής
μοναρχίας στήν Αὐστρία (1918) καί ὕ-
στερα άπό έναν σκληρό άγώνα επιβίω-
σης, ή χορωδία είναι έγκατεστημένη σή-
μερα στόν πύργο τοῦ Ἀουγκάρτεν, στή
Βιέννη, γνωστός έξ άλλου γιά τό ὑπέ-
ροχο πάρκο του, όπου άλλοτε έδινε ό
Μπετόβεν τά κοντσέρτα του. Οί τρόφι-
μοι τοῦ σχολείου (μόνον άγότρια) γίνον-
ται δεκτοί σέ ήλικία 8 έτών κατόπιν
άκροάσεων. Στο πρόγραμμα τών μαθη-
μάτων τους ήταν καί συνεχίζουν νά
είναι καί τά άρχαία έλληνικά! Μεγάλη
σημασία δίνουν καί στή σωματική άγω-
γή τών μικρῶν καλλιτεχνῶν πού πρέπει
νά άσχοῦνται σέ όλα τά άθλήματα. Σή-
μερα τή χορωδία —ή όποία έχει χωρι-
στεῖ σέ τρεῖς ομάδες, ώστε νά καλύπτει
τή πολύ μεγάλη ζήτηση ανά τόν κό-
σμο— άποτελοῦν παιδιά κι άπό άλλες
χώρες, εκτός τής Αὐστρίας.

«ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ - MUSIKVEREIN»

Τό κτίριο στό όποιο δίνεται ή Πρω-
τοχρονιάτικη συναυλία τής Φιλαρμονι-
κῆς Ὁρχήστρας τής Βιέννης —γίνονται
φυσικά, καί πολλές άλλες συναυλίες
κατά τή διάρκεια τοῦ έτους— άνήκει

στήν Ἐταιρεία τών Φίλων τής Μουσι-
κῆς, τή γνωστή στό φιλόμουσο κοινό
«Μουζικφεράιν». Αυτό τό ὑπέροχο οί-
κοδόμημα μέ τίς περιλαμπρες αίθουσές
του καί τίς χρυσές Καρυάτιδες στή με-
γάλη αίθουσα συναυλιῶν, βρίσκεται στή
καρδιά τής Βιέννης, στήν Κάρλπλatz,
καί είναι ή έδρα καί τό σπίτι τής
Φιλαρμονικῆς Ὁρχήστρας τής Βιέννης.

Ἡ Ἐταιρεία τών Φίλων τής Μουσι-
κῆς, ιδρύθηκε τό 1812 ως Σωματείο μέ
σκοπούς άρχικά φιλανθρωπικούς. Οί
μουσικές εκδηλώσεις ήταν γιά νά έμ-
πλουτίζουν τίς φιλανθρωπικές δραστη-
ριότητες. Ἡ έπιτυχία όμως τών μουσι-
κῶν εκδηλώσεων ήταν τόσο μεγάλη, ώ-
στε τό 1814 νά είναι έπίτιμο μέλος της
κι ό ίδιος ό Μπετόβεν. Τό 1870 άπο-
κτᾶ ή Ἐταιρεία τό μεγαλοπρεπές της
κτήριο, έργο τοῦ γνωστοῦ καί στήν Ἑλ-
λάδα (όπως, π.χ. άπό τό κτήριο τής
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) άρχιτέκτονα Θεό-
φιλου φόν Χάνσεν. Ἡ Ἐταιρεία όμως
έκείνη τήν εποχή συνδέεται άρρηκτα μέ
ένα όνομα έλληνικό τής παλαιᾶς Βι-
έννης: τόν Νικόλαο Δούμπα, άξιόλογο
πολιτικό, αλλά κυρίως γνωστότατο
Μαικήνα τών τεχνῶν. Στο σπίτι του
σύχναζε ή καλλιτεχνική άριστοκρατία
τῆς εποχῆς του. Ὁφέλησε τό ίδρυμα
αὐτό μέ πολλά χρήματα, όπως γιά τή
κατασκευή τοῦ κτηρίου, καθώς καί τή
δωρεάν προσφορά πολύτιμων χειρογρά-
φων τοῦ Φράντς Σοῦπερτ. Γι' αὐτό
καί ή Ἐταιρεία έδωσε τό όνομά του
στό δρόμο όπου ὑψώνεται τό ιστορικό
της κτήριο. Ἔτσι, «Musikverein» καί
«Dumbastrasse» —δηλαδή, όδός Δούμ-
πα— έχουν ένωθεί πλέον γιά πάντα.

Α.Γ.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΣΦΑΛΗ ΣΧΕΣΗ

Ὁ ἔθισμός καί οἱ ἀρνητικές ἐπιδράσεις τοῦ διαδικτύου στά παιδιά μποροῦν νά ἀποφευχθοῦν μέ τήν ἐνεργό παρέμβαση καί ἀνάμειξη τῶν γονέων, τῶν ἐκπαιδευτικῶν καί γενικά ὄσων μετέχουν στήν ἀγωγή καί ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν. Ὅλοι αὐτοί οἱ συντελεστές ὀφείλουν νά ἐντάξουν ὑποχρεωτικά στά ἐνδιαφέροντά τους τό διαδικτυο. Αὐτοί, καί ὄχι κάποιοι τρίτοι ἄγνωστοι, θά μάθουν στά παιδιά τους τήν ὠφέλιμη καί ἐποικοδομητική χρήση τοῦ διαδικτύου, θά τά πληροφορήσουν γιά τούς κινδύνους πού ὑπάρχουν σ' αὐτό, καί θά διασφαλίσουν ὅτι ἡ σχέση τῶν παιδιῶν μέ αὐτό τό πολύτιμο ἐργαεῖο θά γίνει δημιουργική καί ἀσφαλῆς.

Εἶναι ἀδιανόητο οἱ σημερινοί γονεῖς καί οἱ ἐκπαιδευτικοί νά μὴ γνωρίζουν στήν πράξη τά στοιχειώδη σχετικά μέ τό διαδικτυο. Κι ἂν δέν ξέρουν, εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἐκπαιδευτοῦν καί νά ἐνημερώνονται συνεχῶς γιά τίς ἐξελίξεις αὐτοῦ τοῦ πολυδύναμου κόσμου, μέσα στόν ὁποῖο κινοῦνται καθημερινά τά παιδιά. Ἰδίως οἱ γονεῖς ὀφείλουν τοῦλάχιστον νά γνωρίζουν τά βασικά θέματα καί νά ξέρουν ἕνα μέρος ἀπό ὅσα κατέχουν τά παιδιά, ὥστε νά μποροῦν νά γίνουν ἀξιόπιστοι συνομιλητές τους, μιλώντας τήν ἴδια γλῶσσα μέ αὐτά.

Ἡ εὐκόλη λύση νά ἀπαγορεύουν οἱ γονεῖς τό διαδικτυο στά παιδιά τους,

ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δέν γνωρίζουν ἢ δέν θέλουν νά ἀσχοληθοῦν μέ αὐτό ἢ τό φοβοῦνται, δέν ἐνδείκνυται, γιατί ἡ ἀπαγόρευση τῆς ἐξοικείωσης ἐνός παιδιοῦ μέ τίς νέες τεχνολογίες δημιουργεῖ τόν ἀναλφάβητο τοῦ μέλλοντος. Ἄν κάνουν κάτι τέτοιο, θά ἔχουν προσφέρει στά παιδιά τους τίς χειρότερες ὑπηρεσίες, γιατί στά βασικά προσόντα τοῦ ἀπολυτηρίου λυκείου καί μιᾶς ξένης γλώσσας, πού πρέπει νά ἔχει σήμερα ἕνας νέος, ἔχει προστεθεῖ πλέον ἡ γνώση τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν καί τοῦ διαδικτύου.

Ἄλλωστε, δέν εἶναι κακό τό διαδικτυο ὡς μέσο ἐπικοινωνίας, ἀλλά κακή εἶναι πιθανῶς ἡ χρήση του ἀπό ὄσους δέν ἔχουν μάθει νά τό ἀξιοποιοῦν ὑπεύθυνα. Ἐπί πλέον, συχνά τό ἀπαγορευμένο φαντάζει στά μάτια τῶν παιδιῶν ὡς ἐλκυστικό. Σίγουρα, λοιπόν, τά παιδιά θά μάθουν τό διαδικτυο καί εἶναι σαφῶς προτιμότερο αὐτό νά συμβεῖ μέ τή φροντίδα τῶν γονιῶν τους καί ὄχι ὁποιουδήποτε τυχαίου καί πιθανῶς ἐπικίνδυνου ἀτόμου.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἂν οἱ γονεῖς εἶναι ἤδη χρήστες διαδικτύου, θά πρέπει νά ἐξετάσουν τή δική τους ἐπαφή μέ τό μέσο, γιά νά ἐξακριβώσουν τό πόσο καλό παράδειγμα εἶναι οἱ ἴδιοι γιά τά παιδιά τους. Ἐπειδὴ πάντα οἱ γονεῖς παραμένουν πρότυπο, ἢ καί ἄλλοθι, γιά τά παιδιά, θά πρέπει νά

ἀναλογιστοῦν ἂν ἡ δική τους σχέση με τὸ διαδίκτυο εἶναι τὸ μοντέλο, πού θά ἄξιζε νά ἀκολουθήσουν τὰ παιδιά τους.

Δέν ἀρκεῖ ὅμως ἀπλά οἱ γονεῖς νά γνωρίζουν τὸ διαδίκτυο. Πρέπει νά ἀφιερώνουν τακτικά χρόνο, γιὰ νά ταξιθεύουν στό διαδίκτυο μαζί με τὰ παιδιά τους, καί νά τὰ ἐνθαρρύνουν νά μοιράζονται μαζί τους σκέψεις, ἀπορίες, ἐπιθυμίες, ἀμφιβολίες καί φόβους ἀπό αὐτά τὰ ταξίδια. Ἡ συνύπαρξη γονιῶν καί παιδιῶν μπροστά στήν ὀθόνη τοῦ ὑπολογιστή εἶναι χρήσιμη τοῦλάχιστον μέχρι τὰ πρῶτα ἐφηβικά χρόνια, εἶναι ἐξαιρετικά ὠφέλιμη γιὰ τή σχέση, πού θά οἰκοδομήσουν τὰ παιδιά με τὸ διαδίκτυο, καί δημιουργεῖ σ' αὐτά τήν ἀπαραίτητη αὐτοπεποίθηση γιὰ τή σωστή διαχείριση τοῦ διαδικτύου.

Ἄλλωστε, μιά τέτοια συνύπαρξη πείθει τὰ παιδιά ὅτι οἱ γονεῖς τους ἔχουν ἴδια ἐνδιαφέροντα μέ αὐτά, γεγονός πού τὰ κάνει νά νοιώθουν ἄνετα μαζί τους καί νά αἰσθάνονται ὅτι μποροῦν νά τοῦς ἐμπιστευθοῦν. Ταυτόχρονα, οἱ γονεῖς θά πρέπει, ὅταν τὰ παιδιά ζητήσουν τή βοήθειά τους γιὰ ὅποιοδήποτε ζήτημα ἀντιμετωπίζουν στό διαδίκτυο, νά εἶναι πάντα διαθέσιμοι καί ἔτοιμοι νά ἀπαντήσουν στίς ἐρωτήσεις τους.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

«ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΧΩΡΟΥ»

Ἐδημοσιεύθη στήν Καθημερινή (15.10.2010) ἐπιστολή ἀναγνώστου ὑπό τόν ἀνωτέρω τίτλο, στήν ὁποία μεταξύ τῶν ἄλλων ἐγράφησαν τὰ ἑξῆς ἐνδιαφέροντα: «Οἱ ἀκέραιοι δημιουργοί, οἱ λογοτέχνες κ.λπ. βιώνουν τίς μέγιστες κακοτοπιές, συμφορές σέ ὅλες τίς παραμέ-

τρους. Τίς ἐκφράζουν μέ τό ἔργο τους, πού εἶναι ἐκφραση μοναδικότητας. Ἡ σημαντική λογοτεχνία εἶναι μιά πραγματικότητα, ἕνας καθρέφτης πού δείχνει ποιοί εἴμαστε: ὄχι κοντοί, ψηλοί, ὄμορφοι, ἄσχημοι κ.λπ., ἀλλά ποιοί χαρακτήρα ἔχουμε, ποιά εἶναι ἡ ποιότητα τοῦ ἥθους μας, τοῦ ἀτόμου μας.

Ἡ σύγχρονη λογοτεχνία, ἐκτός ἐξαιρέσεων, εἶναι λογοτεχνικά τοῦ κλειστοῦ χώρου, χωρίς ἐλεύθερη ἐπικοινωνία, χωρίς διέξοδο, φῶς, ἥλιο, ὀρίζοντες... Ἐνδιαφέρεται γιὰ τήν «προσωπική ζωή», κυρίως τὰ ταπεινά ἐνστικτα. Στίς ἡμέρες μας τί ἔκανε ἡ λογοτεχνία γιὰ τὸ βίωμα τῶν μεγάλων προβλημάτων τοῦ καιροῦ μας: Κυπριακό, Αἰγαῖο, Παιδεία, ἐργασία, βανδαλισμοί στά σχολεῖα καί τὰ γήπεδα; ...Γι' αὐτό τὸ «ἀντάρτικο» πού μᾶς ἔφερε στό φρούδι τοῦ γκρεμοῦ, τί ἔκανε ἡ λογοτεχνία; Ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος λογοτέχνης γεννιέται μέ μιά προσωπική λαχτάρα, δυνατή συγκίνηση νά βάλει τάξη στήν ἀταξία, νά ἀφυπνίσει συνειδήσεις. Ἰωάννης Γ. Θεοχάρης-τ.Λυκειάρχης-Ἰωάννινα».

Τὸ δημοσίευμα αὐτό μᾶς δίδει τήν ἀφορμή νά ἀσχοληθοῦμε ἐν συνόψει μέ τὰ χαρακτηριστικά τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ λογοτεχνική παραγωγή ἐν πολλοῖς, ἂν μὴ ἐν ὄλῳ, εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπό τήν δυτική λογοτεχνία θεματολογικῶς καί ὑφολογικῶς. Ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις ἐπιβεβαιώνουν τόν κανόνα. Χαρακτηριστικά αὐτῆς τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας εἶναι τὰ ἑξῆς:

Τὸ κλειστό σύμπαν τοῦ ἑαυτοῦ: ἡ λογοτεχνία καταγίνεται καί περιγράφει συναισθήματα, βιώματα, ἀπογοητεύσεις, ἐλπίδες, προβληματικές καί δυσλειτουρ-

γικές σχέσεις του ατόμου αποκομμένου κατά τό πλεϊστον από τόν περίγυρό του. Είναι ή κυριαρχία του έγωκεντρικού ανθρώπου, του όποίου τά πάντα περιστρέφοντο γύρω από τόν έαυτό του. Σέ ώρισμένες περιπτώσεις οί λογοτέχνες οδηγούνται σέ άκραίες καταστάσεις, όπου περιγράφουν και προβάλλουν τήν διαστροφή του ανθρώπου, ή όποία τόν καταντᾶ παρά φύσιν όν, υπάνθρωπο: «άνθρωπος έν τιμή ών ου συνήκε, παρասυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς άνοήτοις και ώμοιώθη αυτοῖς» (Ψαλμ. 48:13).

Έπί πλέον, άπουσιάζουν από τά σύγχρονα λογοτεχνικά έργα ή έννοια και ή πραγματικότητα της κοινότητας των ανθρώπων (έκκλησιαστικής και έθνικης), τά ιδανικά της πίστεως, της πατριδος, της οικογενείας, τά όποια έγαλούχησαν γενεές Έλλήνων. Βασισμένοι σέ τέτοια ιδανικά έμεγαλούργησαν τίς παλαιότερες εποχές συνάνθρωποι μας και διεκρίθησαν ως έθνικοί ευεργέτες, διδάσκαλοι του γένους, λαμπροί επιστήμονες, διάκονοι θυσιαστικής προσφορᾶς και άνιδιοτελείας.

Έπίσης, έλλείπουν παντελῶς στήν σύγχρονο λογοτεχνική παραγωγή άναφορές σέ έθνικά θέματα, σέ ήρωες της νεωτέρας Ελλάδος, σέ άγωνιστές της καθημερινότητας, σέ μητέρες άφιερωμένες στήν άποστολή τους, σέ φωτισμένους εκπαιδευτικούς, σέ άνιδιοτελείς κοινωνικούς εργάτες και άναμορφωτές,

σέ άνθρώπους του πνεύματος και των ύψηλῶν δραματιστῶν.

Άπουσιάζουν, άκόμη, ζητήματα μεταφυσικά, διλήμματα βιοηθικά, προβληματισμοί οικολογικού περιεχομένου, προτάσεις για έπαναβίωση της πόλεως, του κοινου τρόπου ζωής των πολιτῶν, ως συνυπευθύνων για τήν διαμόρφωση των κοινωνικῶν σχέσεων στο δημόσιο χώρο και στίβο ζωής. Άντιθέτως, ή κλασσική λογοτεχνία παραμένει μέχρι σήμερα επίκαιρος, γιατί ακριβῶς άσχολείται μέ τά μέγιστα και διαχρονικά προβλήματα του ανθρώπου και όχι μέ τήν έφημερότητα του άίσθησιασμου και του ευδαιμονισμού.

Άλλοτε, τίς ήμέρες των Χριστουγέννων, ένεφανίζοντο τίς έφημερίδες λογοτεχνικά κείμενα, έπαναφέροντα στήν μνήμη μας παραδόσεις και αξίες του έλληνικου λαου, λησμονημένες ή περιθωριοποιημένες από τήν επικράτησι του δυτικου τρόπου ζωής. Ό Άλέξανδρος Παπαδιαμάντης και ό Φώτης Κόντογλου μέ τά επί τούτω γραφόμενά τους έδιναν τόν τόνο των ήμερῶν. Η σύγκρισις μέ τά σημερινά γραφόμενα είναι άπογοητευτική. Έξέλιπαν άρα γε οί λογοτέχνες, στήν καρδιά και τόν νοῦ των όποιων, διατρέχουν άκόμη οί άστείρευτοι χυμοί της παραδόσεως του γένους μας; Εὐελπιστοῦμε στήν διάψευσί μας· τό άπαιτοῦν τά άδιέξοδα των ήμερῶν μας.

I. K. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΒΔΟΜΗΚΟΣΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 2010

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: **Γ.Β.Μ.:** 'Αληθινός ήγέτη, σελ. 1. — 'Ο άνθρωπος Προσωπεύο, σελ. 33. — «Μή ταρασσέσθω ύμών ή καρδία», σελ. 65. — Φέρε τόν δάκτυλόν σου, σελ. 97. — Μέσα στίς θύελλες, σελ. 129. — Εύρωπαϊκή Ένωση υπό διάλυση, σελ. 161. — 'Η Πίστη υπόθεση σοβαρή, σελ. 193. — «'Αλάτι και Φώς», σελ. 225. — Τό νόμπελ τής ταπεινοφροσύνης, σελ. 257. — Έγινε άνθρωπος για τόν άνθρωπο, σελ. 289.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: **Β. Γ. Σταθάκη:** 'Η Ίδέα τής προόδου, σελ. 3. — Τό μάθημα τών θρησκευτικών, σελ. 39. **Ιωάννη Μαρκότση:** Οί Τρεῖς Ίεράρχες: Διαχρονικά πρότυπα έν αγάπη άληθευόντων Ποιμένων, σελ. 42. **Χ. Γιαμβριά:** Ποιά ή στάση του Δαρβίνου άπέναντι στή Χριστιανική Θρησκεία, σελ. 52. — Αναδιοργάνωση τών ΑΕΙ, σελ. 293. **Α.Η.:** 'Αρμονική άντιμετώπιση τής Ανθρώπινης Προσωπικότητας, σελ. 113.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: **Ν.Π. Σοϊλεντάκη:** Ένας ύπουλος κίνδυνος άπώλειας τής Θράκης, σελ. 10. **Β. Σταθάκη:** 'Από τήν Άλωση στήν Έθνεγεργσία του 1821, σελ. 67. — 'Η Νίκη του Σταυρου, σελ. 99. — Βυζαντινή Αυτοκρατορία, 330-1453, σελ. 132. — 'Ο δρόμος προς τή Δαμασκό, σελ. 164. — Τό Κυπριακό ζήτημα στίς ήμέρες μας, σελ. 195. — Τό Έλληνικόν Πολεμικόν Ναυτικόν, σελ. 227. — 'Η άπελευθέρωση τής Κορυτσάς, 22 Νοεμβρίου 1940, σελ. 260. — 'Ο Χριστός τών Ευαγγελίων, σελ. 291. **Α. Ν. Τσιριντάνη:** Τό 1821, σελ. 75. **Ν. 'Αρβανίτη:** 'Η συμβολή του Τύπου στήν Έλληνική Παλιγγενεσία, σελ. 78. — 'Ημέρες Δόξης, σελ. 231. **Σπυριδούλα Κυριακοπούλου:** Αίμα, τό θαυματουργό ύγρό, σελ. 110. **Γ. Τσέντου:** 'Η Γένεση και

έξέλιξη του Μύθου τής Ύπατίας, σελ. 137. — 'Η Άλήθεια για τήν ΥΠΑΤΙΑ, σελ. 174 και Β' Μέρος σελ. 198. **Β. Χαραλαμπόπουλου:** Τό Βυζάντιο και οί Σλάβοι, σελ. 243. **Κ. Στυλιανόπουλου:** «ΑΠΟΛΛΩΝ 11 ή εποχή του θάρρους», σελ. 264. **Β. Κέκης:** 'Η Άναγέννηση του Βυζαντίου στήν Άνατολία, σελ. 297.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ: **Μ. Μηλίγκου:** «Πόνος και πίστις», σελ. 35. **Χ. Κ.:** 'Η Χριστιανική Πρόνοια στά χρόνια τής Κατοχής, σελ. 120. **Α.:** Ξρα Χριστιανικής Έλπίδας και Χαράς, σελ. 184. — Προβληματισμοί ένός νέου, σελ. 206. **Δημ. Παπαθανασοπούλου:** 'Η μελαγχολία τών Έλλήνων, σελ. 246. — Κρίσις πολυκύμαντος, σελ. 306.

ΛΟΓΟΤΟΕΧΝΙΚΑ: **Ν. 'Αρβανίτη:** «Σταυραναστάσιμη Πορεία», σελ. 103. — Μήγας θρήνου και Αυτογνωσίας, σελ. 147. — 'Η κραυγή τής Ευρώπης, σελ. 167. **Ε. Ν. Μόσχου:** 'Ο Δαίμονας, σελ. 223. — 'Η ποιητική έκφραση του Βυζαντίου, σελ. 272.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: **Α.:** 'Αρχή και πρόοδος τής προσωπικής ζωής, σελ. 7. **Πανορμίτης:** 'Ο καινούργιος χρόνος, σελ. 16. — Έλπίδα, σελ. 56. — Γιоргές, σελ. 85. — Τότε και τώρα, σελ. 116. — Τό παρελθόν, σελ. 154. — Τηλεοπτική ένήμερωση, σελ. 212. — Έορταστικοί Προβληματισμοί, σελ. 250. — Έχθρος έν ύψει, σελ. 279. — Δύο χιλιάδες χρόνια μετά, σελ. 310.

ΣΤΗΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ: **'Αντωνίου Γιαμβριά:** «Σπασμένα τύπανα από τήν έκρηξη τών ντεσιμπέλη, σελ. 22. — 'Η μουσική ένάντια στή φτώχεια και τή βία, σελ. 23. — Μαθήματα μουσικής από φοιτητές σέ άδικημένους φοιτητές, σελ. 24. — «Όρατόριο τών Χριστουγέννων», σελ. 313.

ΣΧΟΛΙΑ: **Β. Σταθάκη:** Σελ. 17, 17, 18, 19, 57, 58, 59, 86, 87, 88, 117, 118, 118, 155, 156, 157, 187, 187, 188, 189, 213, 213, 214, 251, 252, 280, 281, 283, **Ι.Γ.Κ.:** Πολεμικές θηριωδίες, σελ. 282, 311.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: **Μάκη Παπαγεωργίου:** SAVE MITSOS, σελ. 26. — Έξαρση στο Οικονομικό φουβερνοέγκλημα, σελ. 61. — Ό άγνωστος πόλεμος, σελ. 89. — Έπικίνδυνος έθισμός, σελ. 122. — «Ό άγνωστος πόλεμος», σελ. 158. — Παγκόσμια διαδικτυακή Συμμαχία, σελ. 190. — Συνεχής Έπαγρύπνηση, σελ. 220. — Τό ξεκίνημα του Διαδυκτίου, σελ. 253. — Η μεγαλύτερη τεχνολογική Έπανάσταση, σελ. 285. — Για μία άσφαλή σχέση, σελ. 316. **Ι. Κ. Άγγελουλόπουλου:** Τέχνη και Ίστορία, σελ. 27. — Η έξάρτησις από τό διαδίκτυο, σελ. 62. — Η Άθεολογία του Τύπου, σελ. 91. — «Ό Εύαγγελισμός του Άνθρωπίνου Σώματος», σελ. 123. — Θρησκευτική Λογοτεχνία, σελ. 159. — Ένδιαφέρουσες Έκθέσεις, σελ. — Διαδίκτυο και ανάγνωσις, σελ. 254. — Ψηφιακές αναγνώσεις, σελ. 286. — Λογοτεχνία του κλειστού χώρου, σελ. 317.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: **Ε. Νυστέρη:** «Ξωκλήσια», σελ. 21. **Γ. Βερίτη:** «Δεύτε ίδωμεν πιστοί», σελ. 25. — «Ό Ύμνος των Λυτρωμένων», σελ. 77. — «Γλυκέ Νυμφίε», σελ. 119. — «Μόνος μαζί

Σου», σελ. 221. — «Όρα πόνου, σελ. 262. **Χ. Κρίσπου:** «Κοντά Σου...», σελ. 109. — «Τό χωράφι μας», σελ. 146. **Δ. Σηλαίου:** «Κενός ό Τάφος Του, κενός κι ό δικός μου», σελ. 126. **Ε.Μ.:** «Τό πρό Χριστού - Μετά Χριστόν», σελ. 205. **Δ.Α.:** «Τό νυμφώνα σου βλέπω», σελ. 211. — «Όπως στίς παλιές φωτογραφίες», σελ. 211. **Έλευθερίου Μάϊνα:** «Η ΚΟΙΜΗΣΗ ΣΟΥ», σελ. 219. **Ι. Α. Νικολαΐδη:** «ΕΚΕΙ», σελ. 237.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ: **Χ. Γιαμβριά:** Τό θέμα του Πανεπιστημιακού άσύλου, σελ. 30. — Μία φωνή φωτεινή, σελ. 94. **Έλένης Οικονομοπούλου:** Άφιέραμα στή συνθέτρια Έλένη Οικονομοπούλου, σελ. 31. **Γιάννη Άθω:** «Τό Πεφεζαϊκό ταμείο», σελ. 31. — «Έντιμη Πράξη», σελ. 218. **Ι. Κατσομήτρου:** Έλληνορθόδοξη Πορεία, σελ. 95. **Ν. Τσιρώνη:** Ημερολόγια, σελ. 95. **Γ. Δ. Κούβελα:** «Επιστολή για τήν Θάλεια Δραγώνα», σελ. 127. — Βυζάντιο - Ελλάδα - Εύρώπη, σελ. 216. **Ε. Παπαευαγγέλου:** «Δήμητρα Χριστοδούλου», σελ. 215. **Δ. Σ. Μποτσέα:** «50 χρόνια στον κύκλο Ίατρών», σελ. 215.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ: **Μ. Μηλίγκου:** «Σταύρος Ίωάν. Δανδούρα», σελ. 15. **Χ. Γιαμβριά:** Έπικήδειος Λόγος στήν έκδημία του Κ. Σταλταπίδα, σελ. 55. **Ι. Α. Νικολαΐδη:** Κλέων Οικονόμου, σελ. 84. **Β. Σταθάκη:** π. Ίωάννης Άλεξίου, 1922-2000, σελ. 24.

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαίον περιοδικόν. Κυκλοφορεί τήν 1ην εκάστου μηνός. Ίδιοκτήτης: «Χριστιανική Ένωσις Άκτίνες», όδός Καρύτη 14, 105 61 Άθήναι, Τηλ. 210.32.35.023. Έκδότης και Διευθυντής Συντάξιος: Γεώργιος Δ. Ίατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Άθήναι. Ύπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Άθήναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμή τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Έτησια συνδρομή, Έσωτερικού ΕΥΡΩ 15, Έξωτερικού ΕΥΡΩ 30. Η Έπιτροπή επίφυλάσσει εις έαυτήν τό δικαίωμα νά μή δημοσιεύη ή νά συντέμνη κατά τήν κρίσιν της οιονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύόμενα ή μή, δέν επιστρέφονται. Άναγγελία εντύπων εν γένει και βιβλιοκρισία δέν δημοσιεύονται. www.xee.gr. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος έκδόσεως Άθήναι, Δεκέμβριος 2010

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΑ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ 20^{όν} ΑΙΩΝΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΑΘΗΝΑΙ 2008

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ. Τ. 105 61
ΑΘΗΝΑΙ

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο Κ.Ε.Μ.Π.Α.
Αριθμός Άδειας 1753

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998